សរ . ហារុន

វប្បធម៌ និង អរិយធម៌ខ្មែរ

ភាគ 2

សម្រាប់ថ្នាក់ទីបញ្ចប់

ថ្នាក់ត្រៀមនៃឧត្តមសិក្សា

បណ្ណាគារ ពន្លឺខទ្យា

CA 27

សរ សារុន

សាស្ត្រាចារ្យ មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រ

វប្បធម៌ និង អរិយធម៌ខ្មែរ

(អធិប្បាយ បែបទស្សនវិជ្ជា)

ភាគ ទី ២

Classe de Philosophie et de Propédeutique

មានផ្ញើលក់ដុំ-លក់រាយ

នៅបណ្ណាគារ "ពន្លឺវិទ្យា" លេខ ៥៨ "ខ"

ផ្ទះលេខ ៣២៩ (ផ្សារដើមអំពិល) និងវិទ្យាល័យ

ឯកជន វឌ្ឍនវិជ្ជា ភ្នំពេញ

Tous droits réservés

៥– អំពីភវនិយម

l' Existentialisme

រួចមកហើយ យើងបានអធិប្បាយគំនិតវិវត្តន៍ នៃទស្សនៈទាំងឡាយ របស់ទស្សនវិទូ ដែលមាន នៅក្នុងទស្សនវិជ្ជា ៖

– រូបនិយម (ឲ្យតម្លៃលើរូប)

– មនោនិយម (ឲ្យតម្លៃលើមនោ)

– ពិសោធន៍និយម (ឲ្យតម្លៃលើពិសោធន៍)

– វិចារណនិយម (ឲ្យតម្លៃលើវិចារណៈ)

ទស្សនៈដែលប្រឆាំង នឹងវិចារណនិយម គឺទស្សនៈសហជញ្ញាណនិយមរបស់លោកប៊ែរសុន ប៉ុន្តែលោកប៊ែរសុន ពុំបានអធិប្បាយឲ្យបានច្បាស់លាស់ ដែលទាក់ទងទៅនឹងជីវភាពរស់នៅពិត ៗ របស់មនុស្ស ព្រោះដូចការ ទស្សនៈសហជញ្ញាណនិយម បានទទួលការរិះគន់យ៉ាងច្រើន ។

លោក Kierkegaard ដែលជាអ្នកប្រឆាំងនឹងទស្សនវិជ្ជា វិចារណនិយមដែរនោះបានយល់ថា ទស្សនវិជ្ជារៀបមកហើយ . ទោះបីជារូបនិយមក្តី មនោនិយមក្តី ពិសោធន៍និយមក្តី វិចារណនិយមក្តី ពុំបានយល់បញ្ហាពិតប្រាកដរបស់សង្គមមនុស្ស ឬ ស្ថានភាពជាក់ស្តែងរបស់មនុស្ស ពោលគឺភាវៈរបស់មនុស្ស (l' existence humaine) ដើម្បីយល់នូវសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្សពិតៗ យល់នូវបំណងរបស់មនុស្ស ហើយមនុស្ស អាចរកសុខៈបានឬទេ ក្នុងនាទីខ្លួនជាមនុស្ស ក្នុងពេលវេលា និងកាលអាកាសដែលខ្លួនរស់នៅ ?

ទស្សនវិជ្ជារៀបមកហើយ ច្រើនឲ្យតម្លៃលើទស្សនៈនីមួយៗ ខ្ពង់ខ្ពស់ពេក ទោះបីជាទស្សនៈប្រសើរក្តី ពុំប្រសើរក្តី ហើយពុំបានយកចិត្តទុកដាក់នឹងជីវភាពជាក់ស្តែងរបស់មនុស្ស ដោយពុំបានចោទសួរថា ៖

-- តើមនុស្ស ដែលពុំមែនជាអាទិទេព អាចធ្វើអំពើ

នេះបានឬទេ ?

– តើកន្លែងពេលវេលានេះ កាលកាសនេះ មជ្ឈដ្ឋាន នេះ មនុស្សអាចធ្វើអំពើនេះបានឬទេ ក្នុងនាមខ្លួន ជាមនុស្ស ?

សំណួរទាំងឡាយ ខាងលើនេះ បាននាំឲ្យលោក Kierkegaard យល់តម្លៃជីវភាពជាក់ស្ដែង របស់មនុស្ស ហើយទំរង់ដោះស្រាយឲ្យមនុស្ស អាចសម្រេចបាននូវ សុខៈ តាមសមត្ថភាព លទ្ធភាព និងពេលវេលាដែលខ្លួន រស់នៅ ។ នេះហើយជាដើមកំណើតនៃទស្សនៈជាក់និយម (Ce qui est plus réel ce sont les situations humaines, les existences. Il n'y a pas d'essences qui représentent la Réalité authentique; la seule réalité est la réalité vécue, celle des existences.)

មានទស្សនៈច្រើនយ៉ាង យល់អំពីកត់និយម ៖

ក / - ទស្សនៈភាវបាតុភូតនិយម

(l' Existentialisme phénoméniste)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោកហ៊ូស៊ែល (Husserl) ដែលមានបំណងស្វែងរកតថភាពជាក់ស្តែង ក្នុងបណ្តាបាតុភូតទាំងឡាយ ដែលកើតមានក្នុងជីវភាពរស់នៅ របស់មនុស្ស ហើយៈប្រើមធ្យោបាយតាមលទ្ធភាពរបស់មនុស្ស ក្នុងកាលឱកាសដែលមនុស្សរស់នៅ ព្រោះបាតុភូតដែលកើតមានឡើង សុទ្ធតែជាបំណងរបស់មនុស្ស ឆ្ពោះទៅរកតថភាពជាក់ស្តែង

ខ / - ទស្សនៈ អអេទេវនិយម

(l' Existentialisme athée)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោក Heidegger និងលោក Sartre

ទស្សនៈនេះ ពុំស្វែងរកអ្វីដែលជាខ្លឹមសារហួសហេតុពិបាកឲ្យមនុស្សឈប់សម្រេចបាននោះទេ ហើយខំដឹកនាំឲ្យមនុស្សពឹងពាក់លើខ្លួនឯង ព្រោះក្នុងភពនេះ មនុស្សពុំចេះជួយមនុស្សទេ ។ គេឃើញតែមនុស្សជិះជាន់មនុស្ស មនុស្សឃោរឃៅ មនុស្សថ្មើមៈឡើ ចិញ្ចឹមអាសេដ្ឋីសក

លោកគំនាប ពុករលួយ ខ្វះកញ្ចះ នៃសភាវគតិបេសខ្លួន ហើយមានតែសេចក្ដីស្លាប់ទេ ទើបអាចបំបាត់គំនិតទាំងនោះបាន ។ ពុំចាំបាច់ពឹងផ្អែកសក្ដិសិទ្ធិ នៅលើមេឃទេ នៅលើមេឃ គ្មានអ្វីទាំងអស់ ត្រូវខ្លួនយើងរៀបចំខ្លួនយើងឲ្យមានសេរីភាពឡើង បើគេមិនជួយយើង យើងក៏មិនជួយគេ ។ ម្នាក់ ៗ ត្រូវស្វែងរកសុភមង្គលតែសព្វខ្លួន ទើបសុភ-មង្គលកើតមានឡើង ។

ក / ទស្សនៈ ភាវ អត្ថិរូបនិយម

(l'Existentialisme transcendant)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោក (Karl Jaspers) និងលោក (Gabriel Marcel) ។

ទស្សនវិទូទាំងពីរនេះបានលើកយកគន្លឹះ មកពន្យល់ដោយយោលតាមយោបល់ទស្សនៈវិទូទាំងឡាយពីមុនមកដែរ ប៉ុន្តែបានទាញយកភ្ជាប់ទៅនឹងទស្សនៈថ្មីមួយទៀតដែលមាននិន្នាការទៅរកអត្ថិរូបនិយម ។

ភវៈ ជាអ្វី ? qu'est ce que l'existence ?

ភវៈ សម្គាល់នូវអ្វីដែលមាន អ្វីៗដែលមនុស្សជួបប្រទះតាមការរស់នៅរបស់មនុស្ស តាមទម្លាប់ តាមកាលកាស តាមវាសនា ដែលមាននៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ មនុស្សអាចជួបប្រទះនូវការខាតបង់ ឬ ជួបប្រទះនូវជោគជ័យក្នុងជីវិត ។

ទស្សនៈ ភវវាទនិយម ច្រើនអប់រំមនុស្សឲ្យគិតលើសមត្ថភាពរបស់ខ្លួន ។ ធម្មជាតិរបស់មនុស្សអាក្រក់ណាស់ ចូលចិត្តលោភ ចូលចិត្តជិះជាន់អ្នកដទៃ ចូលចិត្តប្រើអំណាចរំលោភលើមនុស្សផងគ្នា ។ ទស្សនៈ ភវវាទ-រូបនិយមពុំបានជំទាស់នឹងគតិនេះទេ ប៉ុន្តែបានបង្ហាញនូវហេតុផល ដែលជាការៈពិតៗរបស់មនុស្សនៅពេលដែលមនុស្សពុំអាចពឹងខ្លួនឯងបាន ហើយបង់រកទីពឹង អ្វីដែលខ្ពស់ជាងមនុស្ស បានសេចក្តីថាមនុស្សត្រូវតែស្វែងរកអ្វីដែល

ខ្ពស់ជាងមនុស្ស (l'homme et un au-dessus de l'homme; l'homme doit se transcender.)

លោក (Marcel) បានបញ្ជាក់ថា ការដោះស្រាយបញ្ហាមនុស្សដោយលើកយកភាវៈបច្ចុប្បន្នមកធ្វើជាពុទ្ធិវត្តជាការប្រសើរណាស់ ប៉ុន្តែត្រូវស្រាយផ្លូវទៅខាងមុខទៀត ។ កាលណាគេជួបប្រទះ បញ្ហាទាំងឡាយដែលលេចឡើងគេត្រូវទៅជួយដោះស្រាយគ្នា គេពុំត្រូវបបួលគ្នារត់ទៅនិព្វាន ឬចាកលោកនេះទេ គេត្រូវពិចារណារកមើលទំនាក់ទំនងដែលកើតមានរវាងមនុស្ស និងការរស់នៅរបស់មនុស្ស ដើម្បីស្វែងរកមើលត្រង់ណាជាការសង្ឃឹមរបស់មនុស្ស ឬជាមាគ៌ាដែលមនុស្សត្រូវឆ្ពោះទៅរក ។

ឃ/ ទស្សនៈ ភាវ មនុស្សនិយម

(l'Existentialisme personnaliste)

ទស្សនៈ នេះបានលើកយកយោបល់ របស់លោក Marcel មកបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ដើម្បីជាការដោះស្រាយបញ្ហា

មនុស្ស និងរកន័យដ៏ច្បាស់លាស់នៃពាក្យមនុស្ស ។ លោក Marx បានលើកតម្កល់សារនៃមនុស្សជាតិ គឺការធ្វើឲ្យមនុស្សមានសេរីភាពទៀត រួចពីការជំពាក់គ្រប់បែបយ៉ាង ។

មានអ្នកប្រាជ្ញជាច្រើននាំមុខទស្សនៈការមនុស្សនិយម ៖

— Lotze
— Max Scheler
— Ruber
— Charles Péguy
— Nicolas Berdiaeff
— Simone Weil
— Laberthonnière
— Maurice Blondel
— Jacques Maritain
— Emmanuel Mounier

ការ មនុស្សនិយម គឺជាទស្សនវិជ្ជាស្ថិតិភាព:

(Le personnalisme est une philosophie de l'existence; c'est un Humanisme nouveau . . .)

នៅប្រទេសបារាំង ទស្សនវិទូដែលមានកិត្តិនាមល្បីល្បាញជាងគេក្នុងទស្សនវិជ្ជានេះ គឺលោក មូនីញេ ។ លោក

បានសរសេរសៀវភៅឈ្មោះ « Manifeste au service du personnalisme » នៅគ.ស. ១៩៣៦ ។

គេអាចលើកយកគោលសំខាន់ៗ នៃទស្សនវិជ្ជានេះ មកបង្ហាញដូចតទៅ ៖

១/ ទស្សនវិជ្ជានេះពុំទទួលឲ្យមាន ៖

- គំនិត បុគ្គលនិយម (Individualisme)
- គំនិត អនត្ថិក្ដីយនិយម (Nihilisme)
- គំនិត បក្សពួកនិយម (Esprit de clan)
- គំនិត ក្រសោបនិយម (Totalitarisme)
- គំនិត គម្រូនិយម (Conformisme)

២/ ទស្សនវិជ្ជានេះទទួលយល់ព្រមឲ្យមានៈ

- ការភ្ញាក់រលឹករបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ ត្រូវទៅស្របគ្នា នឹងការភ្ញាក់រលឹករបស់សង្គម
- សង្គមនីយកម្ម ប្រសើរជាងរដ្ឋនីយកម្ម

៣/ ទស្សនៈភាវនិយមសកម្ម

(L'Existentialisme de l'action)

ទស្សនៈនេះបានគេអធិប្បាយយ៉ាងទៀតថា តម្លៃរបស់មនុស្សឋិតនៅត្រង់សកម្មភាព ដែលមនុស្សបានធ្វើ ។ បើអំពើពុំស្អាតស្អំ មនុស្សដែលបានធ្វើអំពើនោះ ក៏ពុំស្អាតស្អំដែរ និងយោបល់ផ្ទុយទៅវិញ បើអំពើនោះធ្វើឲ្យប្រទេសជាតិជឿនលឿន មនុស្សដែលបានធ្វើអំពើនោះ គឺជាមនុស្សជឿនលឿន ។

នៅសតវត្សទី ២០ នេះ មនុស្សគេពុំយកសំដីទេ មនុស្សគេយកអំពើដែលធ្វើ ។

អំពើអាក្រក់បញ្ជាក់ថាមនុស្សអាក្រក់ អំពើល្អបញ្ជាក់ជាមនុស្សល្អ ។

១- ជនម្នាក់អួតអាងថាខ្លួនស្អាតស្អំ ប៉ុន្តែអំពើរបស់ខ្លួនជាអំពើពុករលួយ (តើគួរយកពាក្យសំដី ឬ យកអំពើ ?)

[illegible]

បែបយ៉ាងណាស់ ប៉ុន្តែគោលគំនិតធំៗ ដែលទាក់ទងនឹងគ្នា គឺការអប់រំឲ្យមនុស្សស្គាល់តម្លៃរបស់មនុស្ស ជៀសវាងការជិះជាន់គ្នាដោយយកជីវភាពបច្ចុប្បន្ន ជាមូលដ្ឋាននៃការដោះស្រាយ ពោលគឺដោះស្រាយតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើបាន ដោយយោងតាមស្ថានភាពកាលអាកាស មជ្ឈដ្ឋានរស់នៅ ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យការដោះស្រាយមានយុត្តិធម៌ អាចកែសុខបានហើយជៀសវាងឧបសគ្គបានទៀតផង ។

១– ពលរដ្ឋទាំងអស់ត្រូវសិក្សាវិជ្ជា យុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់គ្នា ព្រោះជីវភាពបច្ចុប្បន្នតម្រូវឲ្យយើងចេះការពារខ្លួនយើងផង ការពារប្រទេសជាតិផង ។

១– រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមការចុះកាសែត ពុំចំណាយប្រាក់ឥតប្រយោជន៍ ព្រោះជីវភាពបច្ចុប្បន្នពុំតម្រូវឲ្យយើងហ៊ាសប្បាយខ្លាំងពេក ខ្លាចក្រែងមានអសន្តិសុខ ។

១– ខាងសត្រូវ បានរំលោភលើរូបកាយស្ត្រីខ្មែរជា

ច្រើននាក់ បើយើងជាបុរសមានទស្សនៈករនិយម យើងត្រូវយល់ព្រមរៀបការជាមួយស្ត្រីនោះមុនគេ ដើម្បីកុំឲ្យគ្នាខូចទឹកចិត្ត ព្រមទាំងសប់រំថែមទៀតថា ព្រហ្មចារីយ៍ពុំបញ្ជាក់នូវតម្លៃរបស់មនុស្សទេ ព្រោះវាមានបរិវេលាតែមួយនាទីប៉ុណ្ណោះ រួចហើយដូចគេដូចឯង . . :

សារៈសំខាន់ដែលបងបានគិត ទឹកចិត្តដ៏ស្អាតស្អំនេះវិញទេ ទើបញ្ជាក់នូវអត្តៈដ៏បរិសុទ្ធ ៗ គួរឲ្យតម្លៃលើបច្ចុប្បន្នកាលជានិរតីកាល ៗ

ទោះបីរូបដែលបានទទួលឥទ្ធិពលទស្សនវិជ្ជាករនិយម ក្ដីការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍គេពុំស្រាវជ្រាវរកអតីតកាលនៃគូទាំងពីរទេ គេគិតចាប់តាំងពីបច្ចុប្បន្ន នៃថ្ងៃដែលគេបានយល់ព្រមស្រឡាញ់គ្នា - - -

ទាំងអស់នេះ ជាឧទាហរណ៍បញ្ជាក់នូវទស្សន

វិជ្ជមាននិយម ។

កុំច្រឡំខ្លួនរវាងវិជ្ជមាននិយម និងរបស់វិជ្ជា ភព-និយម (ne pas confondre l'Existentialisme avec le Réalisme)

---

៦ – អំពីតថនិយម

le Réalisme

គឺជាទស្សនវិជ្ជាមួយផ្នែក ដែលឲ្យតម្លៃទៅលើតួ ជាតថ្យ (le réel) ។

តថៈ ពុំមែនជាការពិតទេ ។ មតិខ្លះ ច្រើនច្រឡំតថៈនឹងសច្ចៈ (la vérité) ។ សច្ចៈជាការពិតប្រាកដតាមធម្មជាតិដែលធ្លាប់មានឡើង ។ តថៈមាននិន្នាការទៅរកសច្ចៈ ប៉ុន្តែពុំមែនសច្ចៈទេ ពោលគឺជាការពិត ក៏មិនមែន មិនពិតក៏មិនមែន ។ តថៈគឺជាការរៀបចំឡើង ឲ្យដូចជាការពិត (Réalisaton) ។

១ – រឿងទុំទាវ ពុំមែនជារឿងពិតទេ ប៉ុន្តែជារឿងតថៈ ដែលគេតែងឡើងឲ្យមានលំនាំ ដូចជារឿងពិត ដោយការក្តាប់បញ្ហាសង្គមមនុស្សទៅ នឹងជំនឿសាសនា ទំនៀមទម្លាប់ ជីវភាពរស់នៅដែល

អាចកើតឡើងនៅជំនាន់នោះ ដូចជាការ ស្ដេច ដើរតាមរនេះនា តាមខ្លួក កាត់កលចូលព្រៃ.. និងទំនៀមទម្លាប់ចូលម្ហូបជាដើម ។

២ – ខ្សែសម្ដាប់យៀកកុង គឺជាការពិត ឬសច្ចៈ (le vrai) ចំណែកឯខ្សែភាពយន្ត តែងរឿង ខ្សែ សម្ដាប់យៀកកុងគឺជាភពៈ (le réel) ។ តាមរយៈខ្សែភាពយន្តនេះ ទស្សនិកជន បាន ឃើញខ្សែសម្ដាប់យៀកកុងមែន ប៉ុន្តែ គឺជារឿង ប្រឌិតឲ្យមានលំនាំដូចជារឿងពិត(Film réaliste)

៧ - អំពីទេវនិយម

le Déisme

ទេវនិយម ជាទស្សនវិជ្ជាមួយផ្នែក ដែលចោទ និង ដោះស្រាយអំពីបញ្ហាអាទិទេព ដោយសួរថា តើព្រះអាទិទេពមានឬពុំមាន ?

បញ្ហានេះ បានចោទឡើង ជាយូរយារណាស់មក ហើយ ហើយជាបញ្ហា ដែលទាក់ទង និង សាសនា ទៀតផង ។

មានទស្សនៈច្រើន ដែលយល់និងពន្យល់អំពីបញ្ហាអាទិទេព

— ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា គេជឿថា ពុំមានព្រះអាទិទេពទេ ។ បញ្ហាអាទិទេព ជាបញ្ហាទាក់ទង និងបញ្ហាភាវៈ និង លោកៈ បានសេចក្ដីថា បញ្ហាអាទិទេព បានកើតឡើងនៅពេលស្រាវជ្រាវរកកំណើតភាវៈ លោកៈនេះ ឯង ។ ការយល់ និងពន្យល់អំពីកំណើតភាវៈលោកៈ

មានលក្ខណៈច្រើនយ៉ាង ។

ព្រះពុទ្ធសាសនា ពន្យល់ថាកំណើតរូបទាំងអស់ កើតមកអំពីសំខតធាតុ ដែលជាការផ្សំនៃធាតុទាំង ៤ គឺទឹក ដី ភ្លើង ខ្យល់ ។ ដោយមានជំនឿបែបនេះ បញ្ហាអាទិទេព ពុំមានឧបាទទៀងទេ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។ កុំច្រឡំអាទិទេព និងទេវតា ។ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ទេវតាជាតួអង្គតំណាងអំពើល្អ តែពុំមែនជាអ្នកបង្កើតលោកៈ និងភាវៈទេ ចំណែកឯក្នុងសាសនាដទៃទៀត អាទិទេព គឺជាតួអង្គល្អប្រសើរបំផុតក្នុងលោក ។

- លោកប្លាតុង (Platon) យល់ថា ព្រះអាទិទេពគ្រាន់តែជាឧត្តមគតិ ឬជាមតិដ៏ល្អ ។ ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ផ្តល់មកលោកៈ និងភាវៈ ។
- លោក អារីស្តូត (Aristote) យល់ថា ព្រះអាទិទេព មានបុព្វហេតុគ្រប់គ្រង ហើយជាអ្នក បង្កើតលោកៈ

និងការៈ ប៉ុន្តែព្រះអាទិទេពជាតួអង្គកើតឯង ពុំមាននរណាបង្កើតព្រះអង្គទេ ។ គេបានចាត់ទុកថា ព្រះអាទិទេព ជាតួអង្គបរិសុទ្ធ ដែលបានផ្តល់តម្លៃដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់មកលើលោកៈ និងការៈ ។

- លោក អេពីគារ (Epicure) ជឿថា មានព្រះអាទិទេពដែរ ប៉ុន្តែព្រះអាទិទេពពុំមានរូបកាយទេ គឺអ្វី ៗ ដែលឋិតនៅក្នុងមនោ ឲ្យគេស្រម័យឃើញថា អាចជួយបន្ធូរទុក្ខសោកមនុស្សលោក ឬជាពន្លឺមួយ (Illumination) ដឹកនាំឲ្យគេដើរឆ្ពោះទៅរកផ្លូវល្អ ប៉ុន្តែផ្លូវល្អក្តី ផ្លូវអាក្រក់ក្តី មនុស្សអាចជួបប្រទះ ក្នុងសង្គមមនុស្ស ឬក្នុងមនុស្សធម្មជាតិ (la nature humaine) ការធ្វើឲ្យខ្លួនឯង ឬអ្នកដទៃបានរីករាយ គឺជាអំពើបុណ្យ រីឯការឈឺចាប់គ្រប់បែបយ៉ាង គឺជាអំពើបាប ដូច្នេះការសម្រេចតាមធម្មជាតិរបស់មនុស្ស គឺជាការរកឃើញនូវសេចក្តីរីករាយ (Suivre la nature c'est

chercher son plaisir) ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីខ្លះ ការរីករាយ ពុំមែនល្អជានិច្ចទេ ឯការឈឺចាប់ ក៏ពុំអាក្រក់ជានិច្ចដែរ ការឈឺចាប់ខ្លះ អាចធ្វើឲ្យគេរកឃើញនូវសុខៈ ដូច្នេះយើងត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ លើផលវិបាក ដែលកើតមកអំពីផលល្អ និង អាក្រក់ ដែលមានក្នុងសង្គមមនុស្ស (Tout plaisir n' est-pas bon , et toute douleur n'est pas mauvaise, il nous appartient d ' en décider en tenant compte des conséquences.)

- ពួក Stoïciens ជឿថាព្រះអាទិទេព គឺជាធម្មជាតិ ពោលគឺអំពើល្អ និងអាក្រក់ ខុស និងត្រូវ គុណ និងទោស មានរូបជាស្រេចក្នុងធម្មជាតិ ដូច្នេះធម្មជាតិ ជាអ្នកធ្វើឲ្យមនុស្សស្គាល់អំពើល្អ និងអាក្រក់ បន្ទាប់មកទើបមនុស្សរកសាងអំពើល្អតាមធម្មជាតិ និងចៀសវាងអំពើអាក្រក់តាមធម្មជាតិដែរ ។ តាមទ្រឹស្តីនេះ, ព្រះអាទិទេព ហាក់ដូចជាមានផង ពុំ

មានផង ៗ ការយកធម្មជាតិ ធ្វើជាទ្រឹស្តីមូលដ្ឋាន មានទំនាក់ទំនងខ្លះ នឹងព្រះពុទ្ធសាសនា ។ ជំនឿថាមានព្រះអាទិទេពបិតនៅលើការកេនូវគុណ និងទោស ដែលផ្តល់តម្លៃមកលើមនុស្ស ប៉ុន្តែ ដោយហេតុថាគុណ និងទោសទាំងនេះ ទោះបីព្រះអាទិទេពពុំបានផ្តល់មកក៏ដោយ ក៏គេអាចរកឃើញ នៅក្នុងធម្មជាតិដែរ ។

— លោក វុលថែរ (voltaire) យល់ថាព្រះអាទិទេពពុំមានរូបរាងដូចមនុស្សទេ ពោលគឺជាគូអគ្គ អស្តិរូបតំណាង ច្បាប់ នៃលោក ដែលផ្តល់នូវច្បាប់បញ្ញត្តិច្បាប់ប្រតិបត្តិឲ្យមនុស្សគោរព ឬ ពុំអាចធ្វើបានដូចជាច្បាប់ទូទៅដែលសកលលោកទទួលស្គាល់ ។ ច្បាប់ទាំងនោះហើយដែលលោកវុលថែរ ហៅថា អាទិទេព ។ យើងគោរព ច្បាប់គឺយើងគោរព អាទិទេពហើយផ្ទុយទៅវិញ បើយើងពុំគោរពច្បាប់ទេ យើង

ក៏ពុំគោរពអាទិទេពដែរ ដូច្នេះតាមលោកុប្បត្តិព្រះ
អាទិទេពហាក់ដូចជាពុំមាន ហើយប្រសិនបើមាន ក៏ពុំ
មានសកម្មភាពក្នុងលោកដែរ ។ ព្រះអាទិទេពគ្រាន់
តែតំណាងជ្រាបដែលសង្គមមនុស្សបានបង្កើតឡើង ។

– ភ្ជាប់សេចក្ដីរួមកៈហើយ យើងបានអធិប្បាយនូវពីបញ្ហា
ពុទ្ធ ភាវៈ សុខៈ ព្រមទាំងបញ្ហាទាំងឡាយ
ដែលទាក់ទងនឹងមនុស្សជាតិ ។ បញ្ហាទាំងនេះ
ជាជំនួយមូលដ្ឋានដល់ការសិក្សាវប្បធម៌ខ្មែរ
ដែលទាក់ទង និង វប្បធម៌បរទេស ជាពិ
សេស គឺវប្បធម៌ឥណ្ឌា ដែលមានដើម
កំណើតក្នុងការផ្សាយសាសនា ។ នៅប្រ
ទេសឥណ្ឌាជំនាន់ដើម ប្រកបដោយអំណះ
ជំនឿសុទ្ធសាធ តែបិតនៅក្នុងសាសនា ដូច្នេះ
សាសនាជាមូលដ្ឋាននៃវប្បធម៌ និង អរិយ·
ធម៌ខ្មែរ ។

ទំនាក់ទំនងរវាងវប្បធម៌ខ្មែរ
និង
វប្បធម៌ឥណ្ឌា

វប្បធម៌ខ្មែរ និងវប្បធម៌ឥណ្ឌា បានទាក់ទងគ្នាជាយូរយារណាស់មកហើយ តាំងពីរាជ្យព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ និងនាងលីវយីមកម្ល៉េះ ។

តាមភាសាសំស្ក្រឹត :

ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ និងនាងសោមា

តាមភាសាចិន :

ព្រះបាទហ៊ុនទៀន និងនាងលីវយី

តាមភាសាខ្មែរ :

ព្រះថោង និងនាងនាគ

ទំនាក់ទំនងនេះ ពុំបញ្ជាក់ថា ឥណ្ឌាជាខ្មែរដើមទេ បានសេចក្ដីថា មុននឹងឥណ្ឌា (ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ) ចូលមក ប្រទេសខ្មែរមានរបបស្រេច ដែលនៅសម័យនោះ គេ

ហៅថា នគរភ្នំ មានស្តេចស្រីមួយអង្គ សោកព្យ នាមនាង នាគ ។ ប្រជាជាតិបានគោរពស្ទូននាងជាទីសក្ការៈបូជា ។

បញ្ហាបានចោទសួរឡើងថា ហេតុអ្វីបានជាព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញធ្វើដំណើរមកស្រុកខ្មែរ ?

មានចម្លើយច្រើនយ៉ាង ពន្យល់ពីបញ្ហានេះ ៖

- មតិខ្លះថាព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញជាជាតិហិណ្ឌូ បានធ្វើដំណើរផ្សងព្រេងចេញពីប្រទេសឥណ្ឌា តែកាន់ជើងកាត់តាមប្រទេសជ្វា ហើយបានមកសំណាក់នៅនគរភ្នំ ប៉ុន្តែដោយមានប្រជាជាតិមួយចំនួន ប៉ុនប៉ងប្លន់សំពៅរបស់ទ្រង់ ទ្រង់ក៏បានរៀបអភិសេក ជាមួយនាងនាគ ដែលរឿងព្រេង បានដំណាលថា នាងជាបុត្រីស្តេចភុជង្គនាគ ។

ពេលរៀបអភិសេក ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ ត្រូវតោងស្បៃតំណាងកន្ទុយនាគ តាមក្រោយនាងនាគ ជានិមិត្តរូបនៃការបញ្ជាក់នូវអំណាចរបស់ភរិយា លើ

ស្វាមី (le matriarcat) ។

– មតិខ្លះថា ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញជាឈ្មួញលក់ក្រណាត់ និងគ្រឿងទេស បានធ្វើដំណើរមកនគរភ្នំ ដើម្បីលក់ដូរ ព្រោះប្រជាជាតិនគរភ្នំ ពុំទាន់ចេះស្លៀកពាក់នៅឡើយទេ ។

– មតិខ្លះថា ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញកាលនៅប្រទេសឥណ្ឌា យប់មួយបានសុបិនឃើញ នូវស្រុតិនៃអាទិទេព ថា ទ្រង់មានបុណ្យបារមី និងវាសនាត្រូវបានសោយរាជ្យនៅនគរភ្នំ ទ្រង់ក៏ធ្វើដំណើរតាមសំពៅសំដៅទៅនគរភ្នំ កាត់តាមប្រទេសជ្វា ។ មុនដំបូងប្រជាជាតិនគរភ្នំនេះ ពុំព្រមទទួលស្គាល់ សង្គ្រាម ក៏កើតមានឡើង ហើយនៅទីបំផុត ទ័ពព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ បានទទួលជ័យជំនះលើប្រជាជាតិនគរភ្នំ ។ បន្ទាប់មកទ្រង់បានរៀបអភិសេកជាមួយនាងនាគ បន្តពូជពង្សរៀងរហូតមក ។

មតិខ្លះទៀតថា ប្រជាជាតិឥណ្ឌា ដែលបានធ្វើដំណើរផ្សងព្រេងចេញពីប្រទេសរបស់ខ្លួន ព្រោះនៅក្នុងស្រុកមានសង្គ្រាមកើតឡើង ។

ប្រភពនៃទំនាក់ទំនងរវាងវប្បធម៌ខ្មែរ និងវប្បធម៌ឥណ្ឌា កើតមានឡើងតាំងពីពេលនោះមក ។ មធ្យោបាយនៃការផ្សាយវប្បធម៌របស់ពួកឥណ្ឌា គឺសាសនាហិណ្ឌូ ។ ឯកសារខ្លះបានថែងថា ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏បានចូលមកព្រមគ្នា ជាមួយសាសនាហិណ្ឌូដែរ

(Histoire du Cambodge de A. Meunier, PUF.)

មុនដំបូង ប្រជាជាតិខ្មែរ ពេញចិត្ត និងព្រះពុទ្ធសាសនាជាខ្លាំង ព្រោះជាសាសនា រំលាយវណ្ណៈក្នុងសង្គម (le Bouddhisme rejette le système des castes) ប៉ុន្តែ ក្រោយមកគេបោះបង់ចោលព្រះពុទ្ធសាសនាបន្តិចម្តង ៗ រហូតដល់អស់លើង នៅសតវត្សទី ៧ ។

បុព្វហេតុ នៃការបោះបង់ព្រះពុទ្ធសាសនា ៖

- ស្ដេចកាន់សាសនាហិណ្ឌូ ហើយភាគច្រើនកាន់សាសនាព្រះឥសូរ (sivaisme)

- ព្រះពុទ្ធសាសនា បានផ្លាស់ប្ដូរបទបញ្ញត្តិ តាំងពីពេលដែលប្រជាពលរដ្ឋជំនាន់នោះ ពុំអាចអនុវត្តតាមបាន ។ រហូតមកដល់សតវត្សទី ១៣ ជួនកាលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ ទើបព្រះពុទ្ធសាសនា មានកំណើតឡើងវិញ ប៉ុន្តែ ជាព្រះពុទ្ធសាសនាមហាយាន (le Buddhisme mahayaniste) ដែលមានបទបញ្ញត្តិធូរស្រាលជាងហីនយាន (le Buddhisme hinayaniste) ពោលគឺយានធំទូលាយជាងយានតូច ។ ព្រះពុទ្ធសាសនាមហាយាន មានសន្ទុះខ្លាំងរហូត មកដល់សម័យលង្វែក (សកម្មភាពរបស់ព្រះសង្ឃក្រុងវៀងចន្ទន៍) ទោះបីមានការកាក់ស្លុតខ្លះ ដែលជាប្រតិសកម្ម នៃសាសនាហិណ្ឌូក៏ដោយ ។ បន្តិចម្តងៗ

ព្រះពុទ្ធសាសនា មហាយាន បានកែប្រែ ទៅជាហិនយានវិញ ។

សព្វថ្ងៃនេះ តើព្រះសង្ឃខ្មែរកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាបែបណា ?

សំណួរនេះ ធ្វើឲ្យយើងពិបាកឆ្លើយ ពីព្រោះព្រះពុទ្ធសាសនារបស់ខ្មែរសព្វថ្ងៃ មានលក្ខណៈ បែបមហាយានខ្លះ បែបហិនយានខ្លះបែបហិណ្ឌូខ្លះ ពោលគឺចម្រុះគ្នា អាស្រ័យទៅតាមទំនោររបស់សង្គម ។ ប្រជាពលរដ្ឋពេញចិត្ត និងព្រះសង្ឃណា គេទៅធ្វើបុណ្យជាមួយព្រះសង្ឃនោះ មានខ្លះទៅពឹងពាក់ព្រះសង្ឃ ហួតដល់ចង់បានមន្តអាគមនានាជា ស្តូង គាថា ម្ហូ មន្តស្នេហ៍ទៀតផង ។

ឥទ្ធិពលនៃសាសនានៅ
បុរាណប្រាសាទខ្មែរ

ប្រាសាទខ្មែរនីមួយៗមានន័យទាក់ទងនឹងសាសនា ការស្ថាបនាប្រាសាទទាំងនោះ ពុំមែនដើម្បីជាព្រះរាជដំណាក់របស់ព្រះមហាក្សត្រទេ ប៉ុន្តែជាបូជនីយដ្ឋានសម្រាប់គោរពបូជានៅពេលមានពិធីម្តងៗ ។ ការសម្តែងសិល្ប: បង្ហាញអំពីព្រះមហាក្សត្រខ្មែរគង់នៅក្នុងប្រាសាទ ជាការកំនត់ប្រចាំ ។ ព្រះរាជដំណាក់របស់ស្តេចខ្មែរសម័យអង្គរ ធ្វើអំពីឈើ យើងបានរក្សាទុកសំណល់ដំណាក់ឈើខ្លះជាគ្រឿងគ្រោងរបស់ព្រះរាជដំណាក់នៅសារមន្ទីរជាតិ ។

ប្រាសាទខ្មែរធំៗមានចំនួនប្រមាណ ៨០ បើរាប់ទាំងប្រាសាទតូចៗ មានទាំងអស់ចំនួនប្រមាណ ២០០ ប្រាសាទ ។

ហេតុអ្វីបានជាមានការស្ថាបនាប្រា-

សាងច្រើនដល់ម្លេះ ?

ក/ បុណ្យហេតុសាសនា

ការកាន់សាសនាខុសគ្នាបានធ្វើឲ្យស្ដេចខ្មែរតាំងព្រម ឈប់គោរពបូជាប្រាសាទដដែល ៗ ហើយក៏បានចាត់ចែងឲ្យ ស្ថាបនាប្រាសាទដទៃទៀត តម្រូវតាមបំណង និង ជំនឿ របស់ព្រះអង្គ ៗ

ខ/ បុណ្យហេតុកិត្តិយស

ការស្ថាបនាប្រាសាទជាសក្ខីភាពបញ្ជាក់នូវកិត្តិយស របស់ព្រះមហាក្សត្រ គឺការបង្ហាញនូវថ្វីព្រះហស្ត ការ ប៉ិនប្រសប់ទេពកោសល្យ និងប្រាជ្ញាវៀងវៃរបស់ព្រះអង្គ ៗ ការស្ថាបនាប្រាសាទប្រកបដោយក្បាច់ចម្លាក់ ល្អប្រណិត ផ្ទៃក្រឡាធំ ថ្មស្អិត ពង់សមនយនខទៅល្អគ្រប់ទិសគ្មាន ទាស់ ខ្ពស់ត្រដែតទៅលើទេវាល័យ ជាងប្រាសាទដទៃ ទៀត ជាការបញ្ជាក់នូវកិត្តិយសរបស់ព្រះមហាក្សត្រអ្នក ស្ថាបនា ព្រមទាំងផ្សាយនូវបារមីរបស់ព្រះអង្គដល់ប្រជា

កស្រួលទៀតផង ។

គ/ បុព្វហេតុទម្លាប់

ការស្ថាបនាប្រាសាទក៏ជាទម្លាប់មួយដែរ ។ នៅពេលឡើងសោយរាជ្យម្តង ៗ ស្តេចខ្មែរទម្លាប់ឲ្យស្ថាបត្យករជំនាញ ៗ សង់ប្រាសាទទុកជាកេរ្តិ៍ដំណែលនៃរជ្ជកាលរបស់ព្រះអង្គ ។

ឃ/ បុព្វហេតុប្រវត្តិសាស្ត្រ

ការស្ថាបនាប្រាសាទប្លែក ៗ នាំជាគោលបំណងមួយទៀតរបស់ស្តេចខ្មែរ ដើម្បីឲ្យកិត្តិនាមរបស់ព្រះអង្គល្បីសុសសាយក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។

ង/ បុព្វហេតុសង្គ្រាម

ការស្ថាបនាប្រាសាទឲ្យកាន់តែធំ មាំទូលាយ មានច្រកចេញចូលខ្វែងខ្វាត់ជាមធ្យោបាយដើម្បីទប់ទល់នឹងខ្មាំងសត្រូវ មានសៀម និងចាមជាដើម ។ នៅប្រាសាទអង្គរធំគេសង្កេតឃើញមានរូងក្នុងដីជាផ្លូវសម្ងាត់សម្រាប់ព្រះមហា

ក្សត្រ នៅពេលដែលសត្រូវចូលមកដល់ភ្លាមដោយមិនបាន

ប្រុងប្រយ័ត្នជាមុន ឬ ទប់ទល់នឹងសត្រូវពុំរួច

ច/ បុព្វហេតុផ្លាស់ប្តូរទីក្រុង

ការផ្លាស់ប្តូរទីក្រុងម្តងៗ តម្រូវឲ្យព្រះមហាក្សត្របញ្ជា

ឲ្យរៀបចំស្ថាបនាថ្មីៗ ជាដរាប ។

១- នៅលើភ្នំគូលែន

- នៅ រលួស

- នៅ សៀមរាប

- នៅ លង្វែក

- នៅ ចតុមុខ

១- សម័យមុនអង្គរ (ឥទ្ធិពលសិល្បៈនិយម) - សាសនាព្រហ្មញ្ញ

- សម័យសំបូរ
  - ប្រាសាទសំបូរព្រៃគុក
  - ប្រាសាទ ភ្នំធំ

- សម័យព្រៃក្មេង
  - ប្រាសាទព្រៃក្មេង
  - ប្រាសាទឥណ្ឌ្រគុត

- សម័យកំពង់ព្រះ
  - ប្រាសាទកំពង់ព្រះ
  - ប្រាសាទភូមិប្រាសាទ

២ - សម័យអង្គរ

ក/ សម័យគូលែន (សិល្បនិយម)
- ប្រាសាទដំរីក្រាប
- ប្រាសាទខ្ទីងស្វាប់
- ប្រាសាទរូបអារក្ស
- ប្រាសាទថ្មដាប់
- ប្រាសាទគគី
- ប្រាសាទអ្នកតា . . .

ខ/ សម័យព្រះគោ (សិល្បនិយម)
- ប្រាសាទព្រះគោ
- ប្រាសាទបាគង
- ប្រាសាទលលៃ

គ/ សម័យបាខែង (សិល្បនិយម)
- ប្រាសាទបាខែង
- ប្រាសាទភ្នំក្រោម

ឃ/ សម័យកោះកេរ (សិល្បនិយម)
- ប្រាសាទកោះកេរ

ង/ សម័យបន្ទាយស្រី (សិល្បនិយម)
- ប្រាសាទបន្ទាយស្រី
- ប្រាសាទស្រឡៅ

ច/ សម័យឃ្លាំង (សិរនិយម)
- ប្រាសាទឃ្លាំង
- ប្រាសាទតាកែវ
- ប្រាសាទវិមានអាកាស
- ប្រាសាទភ្នំជីសូរ
- ប្រាសាទព្រះវិហារ
- ប្រាសាទចៅស្រីវិបុល

ឆ/ សម័យបាពួន (វិស្ណុនិយម)
- ប្រាសាទបាពួន
- ប្រាសាទវត្តខ្នា
- ប្រាសាទមេបុណ្យ

ជ/ សម័យអង្គរវត្ត (វិស្ណុនិយម)
- ប្រាសាទអង្គរវត្ត
- ប្រាសាទបន្ទាយសម្រែ
- ប្រាសាទព្រះពិធូរ
- ប្រាសាទធម្មនន
- ប្រាសាទវត្តអធ្វា
- ប្រាសាទចៅសាយ

ឈ/ សម័យបាយ័ន (មហាយាននិយម)

- ប្រាសាទបាយ័ន
- ប្រាសាទតាព្រហ្ម
- ប្រាសាទព្រះខាន់
- ប្រាសាទបន្ទាយក្ដី
- ប្រាសាទតានៃ
- ប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារ

អំពីហិណ្ឌូនិយម

l'Hindouisme

គឺជាទ្រឹស្តីរបស់ពួកហិណ្ឌូ ឬពួកព្រាហ្មណ៍ដែលនិយមតាមសាសនាហិណ្ឌូនៅប្រទេសឥណ្ឌា ។ សាសនាហិណ្ឌូមាននិរុត្តន៍ច្រើនយ៉ាងទៅតាមជំនឿនៃតំបន់នីមួយៗ ។ ការគោរពព្រះអាទិទេពខុសគ្នា ការនិយមឲ្យតម្លៃព្រះអាទិទេពខ្វែងគ្នា ធ្វើឲ្យមានការពិបាកហៅឈ្មោះសាសនានៅប្រទេសឥណ្ឌា សូម្បីតែព្រះពុទ្ធសាសនាក៏មាននៅប្រទេសឥណ្ឌាដែរ ។ គេក៏បានបង្រួមសាសនាទាំងនោះសន្មតហៅជាសាសនាហិណ្ឌូ ។ គេបានបញ្ចូលតួអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារទី ៩ នៃព្រះវិស្ណុ ប៉ុន្តែអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាពុំយល់ព្រមឲ្យសាសនារបស់ខ្លួនឋិតនៅក្នុងក្រុមហិណ្ឌូនិយមទេ ។

ហេតុអ្វីបានជាមានចលនាសាសនាច្រើនម្ល៉េះនៅប្រទេសឥណ្ឌា ? ជាចៃដន្យ ឬ មានបុព្វហេតុ ?

– មតិខ្លះថាជាថៃជន្យ

– មតិខ្លះទៀតយល់ថា ទីណាមានសាសនាច្រើនទី នោះមានទុក្ខច្រើនដែរ ព្រោះមានការខ្វែងគំនិតគ្នាច្រើន ៗ សាសនា គឺការអប់រំ បើមានសាសនាច្រើន មនុស្សល្ងង់ក៏មានច្រើន បញ្ហាទាស់ក៏ច្រើន ទុក្ខវេទនាក៏ច្រើន ។

ការចាប់ផ្ដើមនៃសាសនាហិណ្ឌូ គឺវេទនិយម

(le Védisme)

១ – អំពីវេទនិយម

គឺជាទ្រឹស្ដីនិយមតាមបទបញ្ញានៃគម្ពីរវេទ (Veda)។ គម្ពីរវេទគឺជាកម្រងអត្ថបទទាំងឡាយអធិប្បាយអំពីសាសនានៃពួកអារ្យ៉ែន (Aryens) ដែលជាជនជាតិមួយក្រុម មានកំណើតនៅតំបន់អឺរ៉ុប ហើយបានមកលុកលុយផ្សាយវប្បធម៌ និងអរិយធម៌របស់ខ្លួន នៅតំបន់ តាំងពីប្រទេសអ៊ីរ៉ង់ដល់ប្រទេសឥណ្ឌា ។

វេទ ជាអ្វី ?

..ពួកហិណ្ឌូហៅគម្ពីរវេទ ជាពុទ្ធិពិសិដ្ឋ (connaissance sacrée) ដែលព្រះអាទិទេពបានធ្វើអំណោយមក ។

ព្រះអាទិទេពបានប្រគល់គម្ពីរវេទឲ្យទៅមនុ (Manu) ដែលជាតំណាងរបស់ខ្លួន ហើយជាមនុស្សបឋមបំផុតក្នុងលោក ។ មនុបានផ្សាយគម្ពីរវេទឲ្យពួក ឫសិ (Rsi) តាមស្រុតិ (révél:tion) ។ ពួកឫសិបានបង្ក្រងបទបញ្ញាតាំងឡាយនោះជាគម្ពីរ ហើយផ្សាយឲ្យទៅពួកព្រាហ្មណ៍ តាមការរៀនតាម សូត្រតាម យល់តាម ហើយពុំមានសិទ្ធិជញ្ជែងសួររកខុសត្រូវឡើយ ព្រោះគម្ពីរវេទជាអំណោយរបស់ព្រះអាទិទេព ដូច្នេះបទបញ្ញាតាំងឡាយក្នុងគម្ពីរ មានលក្ខណៈជាសច្ចៈ ។ ពួកព្រាហ្មណ៍មានសិទ្ធិផ្តាច់មុខ ក្នុងការផ្សាយគម្ពីរវេទ ។

មតិខ្លះថាគម្ពីរវេទ គឺជាលទ្ធិរបស់ពួកអារ្យន ដែលត្រូវការផ្សាយអំណាចរបស់ខ្លួន ឲ្យនគរចំណុះ កោតស្ញប់ស្ញែង ប៉ុន្តែការផ្សាយនេះ មានវិវត្តន៍ទៅតាមទំនោររបស់

សង្គម និងទៅតាមពេលវេលានៃការលុកលុយនៅប្រទេស

ឥណ្ឌា ។

ប្រភពទាំងឡាយគម្ពីរវេទ មានកំណើតឡើងជាង ១៤០០ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជ ។ គម្ពីរវេទបានផ្លាស់ប្តូរទៅតាមវិវត្តន៍ដូចតទៅ ៖

ក/ សម័យគម្ពីរសំហិតា

គម្ពីរសំហិតាជាកម្រងអត្ថបទកំណាព្យ និយាយអំពីការសរសើរព្រះអាទិទេព ការលើកតម្កើងព្រះគុណូបការៈរបស់ព្រះអាទិទេព ដែលបានប្រោះព្រំដល់មនុស្ស សត្វ ទាំងឡាយក្នុងធម្មជាតិ ។

ខ/ សម័យគម្ពីរព្រាហ្មណៈ

គឺជាគម្ពីរដែលនិយាយអំពីការផ្តាំផ្ញើ របស់ព្រះព្រហ្មដល់ពួកព្រាហ្មណ៍អំពីកិច្ចរៀបចំពិធីបួងសួងព្រះអាទិទេព ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យមនុស្សកាន់តែគោរពព្រះអាទិទេព មានជំនឿកាន់តែខ្លាំងឡើងចំពោះព្រះអាទិទេព ។

គ/ សម័យគម្ពីរអរណ្យកៈ

គម្ពីរនេះ និយាយអំពីមន្តគាថា ដែលត្រូវយកទៅសិក្សានៅក្នុងព្រៃ ដើម្បីចៀសវាងគ្រោះថ្នាក់ ដែលអាចកើតមានឡើង ។

ឃ/ សម័យគម្ពីរឧបនិស័ទ

គម្ពីរនេះ និយាយឡើងវិញនូវគោលសំខាន់ៗ នៃគម្ពីរទាំង៣ រួចមកហើយ ប៉ុន្តែ បានបន្ថែមគ្រឿងបញ្ញាខ្លះដែលពួកព្រាហ្មណ៍ត្រូវដឹង ឯពួកអ្នកដទៃទៀត ពុំត្រូវដឹងទេ (Esotérisme) ។ លើសពីនេះទៅទៀត គម្ពីរឧបនិស័ទ អធិប្បាយអំពីការកើតស្លាប់របស់មនុស្ស ។ កាលស្លាប់ទៅ អាត្មនត្រឡប់ទៅដូចនឹងព្រះព្រហ្ម ព្រោះអាត្មនជាសារជាតិបរិសុទ្ធ តំណាងនូវកម្ម (Karma) ឬកម្មដែលខ្លួនបានកសាងកាលខ្លួននៅរស់ នឹងសរីរៈឬកាយរួចហើយទើបព្រះព្រហ្មបញ្ជាឲ្យអាត្មនចាប់កំណើតជាថ្មី ទៅតាមកម្ម ដែលខ្លួនបានកសាង ។ កាលនៅជាមួយព្រះ

ព្រហ្ម អាត្មនស្គាល់ល្អ នឹងអាក្រក់ ខុសនឹងត្រូវ យល់ថា ព្រះព្រហ្ម ជាអង្គអាទិទេពប្រសើរផុត ។ លុះអាត្មនចាក ចេញពីព្រះព្រហ្ម អាត្មនបាននូវកំណើតជាសត្វ ព្រោះ តានមាយា ឬអវិជ្ជាមកបិទបាំង ដែលជាបុព្វហេតុនៃទុក្ខ វេទនា ។

អ្នកសិក្សាគម្ពីរវេទ បន្តពីពួកព្រាហ្មណ៍ ពុំមែនត្រូវ សិក្សាតាមស្រុតិទេ ប៉ុន្តែតាមសម្រឹតិ (smrti : mémoire) ឬការទន្ទេញចាំមាត់ សូត្រតាម ថាតាម យល់តាមដែល គេឲ្យឈ្មោះថា « ពុទ្ធិគំណាម » ។

គម្ពីរវេទទាំងអស់មាន ៤ :

- គម្ពីរ ឫគវេទ (Rgveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយសរសើរទេវតាផ្សេង ៗ ដែល ឋិតនៅក្នុងធម្មជាតិឃើញនេះ ដូចជាព្រះអាទិត្យ ព្រះ ចន្ទ ព្រះពាយ ព្រះធរណី ព្រះអគ្គី ព្រះវរុណ ..

គម្ពីរឫគវេទមានចែកជា ១.០២៨ សូក្ត (hymnes)

ឬជាប់ទណ្ឌាល ។ ១ សូក្តមាន ៤៨ គាថា ។

- គម្ពីរយជុរវេទ (Yajurveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយពីការបន់ស្រន់អង្វរករ ទេវតានៅឋានលើ ឲ្យចុះមកជួយ ។ ផ្នែកខ្លះនិយាយដូចគម្ពីរឫគវេទដែរ ផ្នែកខ្លះទៀតនិយាយអំពីពិធីអស្វមេធ ។ យជុរវេទមានបែកជា ២ ផ្នែក គឺ យជុរវេទខ្មៅ និយាយដូចឫគវេទដែរ រីឯយជុរវេទស ពិតមែនតែកើតក្រោយយជុរវេទខ្មៅ មានន័យខ្លឹមសារ ច្រើនជាង ។

- គម្ពីរ សាមវេទ (Sâmaveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយអំពីពិធីបូជាយញ្ញ និងមន្តគាថាផ្សេងៗ ។ មន្តគាថាមាន ២ បែប ។ មន្តគាថាមួយសម្រាប់រៀនក្នុងស្រុក មួយទៀត សម្រាប់រៀនក្នុងព្រៃ ព្រោះគាថាមានគ្រោះថ្នាក់ចង្រៃផ្សេងៗកើតឡើង ។ ក្រៅពីនោះ មានគន្ថបទកំណាព្យខ្លះនិ-

ហោយសរសើរព្រះអាទិទេព ដូចមានក្នុងគម្ពីរឫគវេទ ដែរ ។

- គម្ពីរ អថវ៌វេទ (Atharvaveda)

គម្ពីរអថវ៌វេទមាន ២០ សៀវភៅ ចែកជា២០កាណ្ឌ រួមមានមាន ៦.០០០គាថា ។ សៀវភៅទាំងនេះក្លាយ ជាជំនឿនិតិមន្តអាគម ដើម្បីសម្រេចបំណងដែលជា សេចក្ដីត្រូវការរបស់អ្នកស្រុក ។ គេសង្កេតឃើញ មាន ៖

— មន្តអាគមស្តោះពិសពស់

— មន្តអាគមហៅពស់

— មន្តអាគមបណ្ដេញគ្រោះថ្នាក់

— មន្តអាគមលើកពស់

— មន្តអាគមស្នេហ៍

— មន្តអាគមសម្រាប់ជ័យជំនះលើសត្រូវ

— មន្តអាគមសម្រាប់បូជាសព . . .

សូរ្យ ៖ ផ្នែកខ្លះទៀត នៃគម្ពីរវេទ មានសេចក្តី-
ពន្យល់ អំពីមូលកំណើតលោក ដែលមានរូបជា
ការពន្យល់អំពីដំណើរ ប្រព្រឹត្តទៅ នៃព្រះ
អាទិត្យ (principe cosmique à forme solaire)។
ផ្នែកខ្លះទៀតមានពន្យល់អំពីវត្ថុមាន នៃលោក
និងបុរស (purasa) ដែលព្រះអាទិទេពធ្វើឲ្យ
កំណើតមក ។ សេចក្តីពន្យល់ទាំងនេះ មាន
លក្ខណៈជាការពន្យល់បែបទស្សនវិជ្ជា ។

ភ្ជាប់សេចក្តី –

វេទនិយម ដែលយើងបានពន្យល់រួចមក ,
ហើយ បានលាតត្រដាងអំពីទ្រឹស្តីទាំងឡាយ ក្នុង
សាសនាហិណ្ឌូ មិនចំពោះសាសនា នៃអង្គអាទិ-
ទេពណាមួយឡើយ ។ ការនិយមនូវរបៀបនេះ
បានធ្វើឲ្យជំនឿមានលក្ខណៈ ពុំច្បាស់លាស់ នេ
ះ ចិត្តគំនិតទៅរកព្រះអាទិទេពអង្គណា នៃ...

ពេញចិត្ត ។ ការចាប់ផ្ដើមចលនាថ្មីមួយទៀត ក៏កើតមានឡើង ធ្វើឲ្យគេមានភក្តិ (Bhakti) ចំ លើគន្ធព្រះព្រហ្ម ព្រះសិវៈ (ឥសូរ) និងព្រះវិស្ណុ (នារាយណ៍) ដែលគេឲ្យឈ្មោះថាព្រាហ្មណ៍និយម (Brahmanisme) ។

២ - អំពីព្រាហ្មណ៍និយម

le Brahmanisme

គឺជាទ្រឹស្ដីដែលនិយមតាមបែបពួកព្រាហ្មណ៍ ។ ពួកព្រាហ្មណ៍ជាអ្នកគោរពបូជាព្រះអាទិទេព ។ គេជឿថា បញ្ញាអាទិទេពពុំមែនជាបញ្ញាអរូបទេ គឺជាបញ្ញា ដែលគេបានបញ្ចូលគុណ ទស្សនវិជ្ជារូបនិយម អាស្រ័យហេតុនេះហើយ បានជាគេធ្វើឲ្យព្រះអាទិទេពរបស់គេ ជាតួអង្គមានរូបកាយ មានគ្រួសារ មានបញ្ញាដូចមនុស្សដែរ ។

ព្រះអាទិទេពសំខាន់ៗ មាន ៣ អង្គ ចំណែកឯ ព្រះអាទិទេពពកយោងមានច្រើនអង្គ ៖

ព្រះអាទិទេពសំខាន់ៗ (Dieux principaux) ៖

- ព្រះព្រហ្ម (Brahma)
- ព្រះសិវៈ (siva)
- ព្រះវិស្ណុ (visnu)

ព្រះអាទិទេពរាយរង (Dieux secondaires) ៖

- ព្រះអាទិត្យ
- ព្រះចន្ទ
- ព្រះធរណី
- ព្រះគង្គា
- ព្រះពាយ
- ព្រះវរុណ

ក - អំពីព្រះព្រហ្ម

ព្រះព្រហ្មមានលក្ខណៈពិសេស សម្រាប់សំគាល់ដូចតទៅ ៖

១.៦

- មុខ ៤

- ដៃ ៤ កាន់គម្ពីរវេទ ចាន ៤

- កាយសម្បុរផ្កាឈូក

- សម្លៀកបំពាក់ពណ៌ស

- កេតនភ័ណ្ឌ : ថូ- ឆ្នាំ- ស្លាបព្រា- ចាស

- ជួនកាលព្រះព្រហ្ម ឈរស្ងៀម ជួនកាលទៀត គង្គុយនៅលើផ្កាឈូក ដែលផុះចេញ,

ពីផ្ចិតរបស់ព្រះវិស្ណុ ។ មានអ្នកខ្លះទៀតថា ទ្រង់តែងជាព្រះព្រហ្មជាព្រះអាទិទេព កើតឯង ឬស្វយម្ភូ ។

- មានសក្តិហង្សជាជំនិះ
- មានមហេសី ១ មួយអង្គ នាមនាងសរស្វតី
- មានបុត្រ ៣ អង្គ គឺ ៖ ព្រះទក្ស (Daksa) ព្រះភគុ (Bhargu) និងព្រះនាងសំធ្យា (Samdhya) ឬសន្ធ្យា (Crépuscule)

សង្កេត គម្ពីរវេទបានថែងថា ព្រះព្រហ្ម៖ ព្រះអាទិទេពច្បង គេ ជាព្រះអាទិទេពបង្កើតលោក និងភាវៈ ព្រមទាំងជាអ្នកបង្កើតគម្ពីរវេទទាំង ៤ ទៀតផង ប៉ុន្តែ ព្រះព្រហ្មពុំមានសកម្មភាពគួរសំខាន់ទេ ក្នុងសាសនាហិណ្ឌូ ។ ប្រទេសខ្មែរយើង ពុំដែលបានកាន់ សាសនាព្រះព្រហ្មសោះឡើយ ។ គេឃើញមានរូបចម្លាក់ព្រះព្រហ្មបន្តិចបន្តួច ។ ព្រះព្រហ្ម កាលបានបង្កើតលោក ភាវៈ និងគម្ពីរវេទរួច

ហើយ ក៏គង់នៅ ស្ងៀម លែងមានចលនាអ្វីទាំងអស់ ។

គម្ពីរវេទបានចែងថា (តាម Inde Classiqne) ព្រះសិវៈ និងព្រះវិស្ណុ ក៏ជាការបង្កើតរបស់ព្រះព្រហ្មដែរ ពោលគឺ ព្រហ្មអាចបែងភាគជាព្រះសិវៈក៏បាន ព្រះវិស្ណុក៏បាន ។

(Brahma est un dieu créateur du monde, des êtres et des 4 Veda)

១ អំពីព្រះសិវៈ

ព្រះសិវៈមានលក្ខណៈពិសេសសម្រាប់សម្គាល់ដូចតទៅ៖

- មានមុខមួយ ប៉ុន្តែពេលខ្លះមានមុខ ៥
- កខៀវ (ក្នុងពិធីក្រឡុកទឹកដោះ)
- សម្លៀកបំពាក់ស្បែកខ្លា ឬ ស្បែកដំរី
- ពាក់ខ្សែកពស់មួយ ហើយនៅលើជដាមួយ មានរូប
  ព្រះចន្ទមួយចំណិត ជាគណ្ណៀវ
- មានភ្នែក ៣ ហើយភ្នែកទី ៣ នោះនៅថ្ងាស
  (oeil frontal) សម្រាប់ក្រឡេកឲ្យឆេះ
- ពាក់អាភរណជាសង្វារ
- មានអាវុធដែកឈ្មោះ ត្រិសូលៈ
- មានមហេសី ឬ សក្តិ (çakti) ៩ នាក់គឺ :

  ១ - នាងទុគ៌ា (Durgâ)
  ២ - នាងឧមា (Umâ)
  ៣ - នាងគោរី (Qaurî)
  ៤ - នាងកាលី (Kalî)
  ៥ - នាងចណ្ឌី (Cantî)
  ៦ - នាងបារ្វតី (Parvati)

ឆ - នាងកុមារី (Kumarî)

ជ - នាងទេវី (Devî)

ឈ - នាងមហាទេវី (mahadevî)

— មានបុត្រ ២ អង្គគឺ ស្កន្ទ (Skanda) ឬ អាទិទេពកំណាន់អ្នកស្នេហាសង្គ្រាម និង គណេស (Ganeça) ដែលមានខ្លួនជាមនុស្ស ក្បាលជាដំរីភ្លុកមួយ ហើយមានមុខងារជាមេគណៈនៃពួកទេវៈ ។ ព្រះអាទិទេពទាំងពីរអង្គនេះ ជាបុត្ររបស់ព្រះសិវៈ និងនាងទុរគា ។ នាងទុរគាជាមហេសីដើមរបស់ព្រះសិវៈ ហើយជាបុត្រីរបស់ព្រះទក្ស ។ នាងយល់ព្រមលោតទៅក្នុងភ្លើង ឲ្យគេបូជាជីវិត ជាមួយស្វាមី ដើម្បីបញ្ជាក់នូវភក្តីភាពរបស់នាង (Durgâ se voue aux flammmes par dévotion à son mari, résultante ou origine de la coutume du brûlage des veuves. IC page 522.)

-- មានទីតាំងនៅលើភ្នំកៃលាស នាព្រៃហេមពាន្ត

(IC page 515)

— កេតនភ័ណ្ឌ : ឆ្ល ឥដ្ឋរៈ , ស្គរ , ដំបងធំ ខ្សែបង់ សម្រាប់ចងពួកសត្វអាក្រក់ , ច្បូក ផ្លែបី (trident) ឬត្រីសូល ។

សង្កេត--

ទី១.- មហេសី ឬ សក្តិរបស់ព្រះសិវៈ មានន័យដូចតទៅ :

- ទុរគា = ស្ត្រីដែលចេះធ្វើមិនដឹងមិនឮ
- ឧមា = ស្ត្រីជាទីពេញចិត្ត
- គោរី = ស្ត្រីសម្បុរខេនដែង
- កាលី = ស្ត្រីសម្បុរខ្មៅ
- ចន្ទី = ស្ត្រីកំណាច
- បរិតី = ចុត្រីម្ចាស់ភ្នំ
- កុមារី = ស្ត្រីក្រមុំបរិសុទ្ធ
- ទេវី = ទេពកញ្ញា

- មហាទេវី = ទេពកញ្ញាដ៏ប្រសើរ

ទី២.- ប្រវត្តិនៃលិង្គព្រះសិវៈ ឬ លិង្គព្រះឥសូរ

គម្ពីរ ឫគ្វេទ បានចែងថា ព្រះសិវៈជាព្រះអាទិទេពបំផ្លាញលោក (Dieu destructeur) ។

ក្នុងសម័យបុរាណដែលមានទំនាស់សាសនា កើតឡើងពេលសាសនា ព្រះព្រហ្ម ព្រះសិវៈ និងព្រះវិស្ណុ សាសនាព្រះសិវៈដែលមាន សិរីបរិស័ទ ច្រើនបានទទួលជ័យជំនះ ។ តាំងពីពេលនោះមក គេបានដម្កល់ព្រះសិវៈជាព្រះអាទិទេពប្រសើរបំផុត គេបានបន្ថែមមុខងារជាព្រះអាទិទេពបង្កើតលោក (Dieu créateur et destructeur) ។ ការគោរពបូជាព្រះឥសូរ ឬការអះអាងថាព្រះណាពុំគ្រប់គ្រាន់ទេ គេត្រូវតែសាងវត្ថុជានិមិត្តរូបនៃការបង្កើតរបស់ព្រះឥសូរ គឺលិង្គព្រះឥសូរ ឬ សិវលិង្គ និង យោនី នាង ទុគ៌ា (le culte du linga et de la yoni matrice) ។

មួយវិញទៀត លិង្គព្រះឥសូរជានិមិត្តរូបនៃ ស្វ័យម្ភូ

(Svayambhû) ឬក៏គេកើតឯងនៃព្រះឥសូរ ។ ក្នុងសិល្បៈចម្លាក់ខ្មែរគេបានឆ្លាក់ លិង្គព្រះឥសូរ ពីថ្មរឺឈើពណ៌សឲ្យមានរាងបួនជ្រុងក៏មាន ៦ ជ្រុងក៏មាន ៨ ជ្រុងក៏មាន ហើយតម្កល់ជានិច្ចកាលនៅលើយោនីនាង ទុរគា ដែលមានផលប្រយោជន៍សម្រាប់ប្រើជាជើងទ្រង (piédestal) ។

ហេតុអ្វីបានជាគេតម្កល់លិង្គព្រះឥសូរជានិច្ចកាលលើយោនីនាងទុរគា ?

នេះជាប្រវត្តិមួយដំណាលអំពីមរណភាព របស់ព្រះឥសូរនៅលើទ្រូងនាងទុរគា ឬ ស្លាប់នៅលើបង្គង់ក្នុងពេលរួមសង្វាស (IC n° 1062 page 517) ។

ចំពោះអ្នកគោរពលិង្គព្រះឥសូរ គេបានធ្វើពិធីបុណ្យមួយក្នុងមួយឆ្នាំម្តង មានឈ្មោះថា សិវរាត្រី ឬរាត្រីព្រះឥ-សូរ ។ ពេលយប់នៃពិធីបុណ្យ គេបបួលគ្នាទៅមុជទឹកនៅទន្លេគង្គា (Gangâ) ដើម្បីលាងបាប ។ លុះត្រឡប់មកវិញ គេបានដងទឹកទន្លេគង្គាមកស្រោចលើលិង្គព្រះឥសូរ

បង្ហាញលើយោនីនិងលិង្គ ជានិមិត្តរូប នៃការបង្កើត លោកៈ ។ ចំពោះស្រុកណាដែលនៅឆ្ងាយពីទន្លេគង្គា គេយកថ្មស្អំមកធ្វើជំនួស ។

ទី៣.- ព្រះសិវៈ មានឈ្មោះច្រើន ដូចការគេហៅ ៖

— ព្រះឥសូរ (បែបខ្មែរ)
— ព្រះឥស្វរៈ (Içvara)
— ព្រះរុទ្រៈ (Rudra)
— ព្រះហរៈ (Hara)
— ព្រះឧគ្រៈ (Ugra)
— ព្រះអឃោរៈ (Aghora)
— ព្រះភៃរវៈ (Bhairava)

នៅពេលព្រះសិវៈបែងភាគជា ព្រះភៃរវៈ ពេលនោះ ព្រះសិវៈមានក្បាលឆៅ ក្បាលពោះធំសម្បើម មានពស់វែកជុំវិញខ្លួន កាប់សម្លាប់ស៊ីសាច់មនុស្សគ្មានញញើត ពាក់ខ្សែឆ្អឹងមនុស្ស ហុតឈាមមនុស្សជំនួសទឹកស្រាវីង ព្រះសិវៈ និងភរិយាទ្រង់ឈ្មោះនាងមារា (Mâra) ជាមួយសមាជិក ៦៤ រូបទៀត

ដឹកនាំដោយព្រះកាម (Kâma) ប្រឆាំងនឹងព្រះពុទ្ធអង្គ កាលព្រះអង្គគង់នៅលើបល្ល័ង្ក មានព្រះនាមជាសាក្យ (IC n· 1053 pagc 512) ។ ព្រះសិវៈតាំងខ្លួនជាព្រះបិតានៃអំណាចលោកៈទាំង ៥ ឬបញ្ចក្រឹត្យ (origine des 5 pouvoirs cosmiques: production. conservation, destruction, incarnation, délivrance) ដូចជាការបង្កើត ការរក្សា ការបំផ្លាញ ការបែងភាគ និងមោក្ស ។

មោក្ស (Moksa) គឺការផ្ដាច់ខ្លួនចេញពីកំលាំងសង្សារ ឬ បណ្ដាច់ការវិលកើតវិលស្លាប់, ជម្រះឲ្យអស់នូវកម៌ន (Karman), ពាក់ចេញពីចំណងគ្រប់ប្រការ កើតឡើងដោយការផ្សាររវាងរូប និងលោកៈ ជាសំខាន់ ធ្វើឲ្យរួចចាក នូវអបាយមុខសព្វយ៉ាង ការឈឺចាប់ និងអវិជ្ជា ។ ពេលណាគេអាចសម្រេចបាននូវមោក្ស ពេលនោះគាត់ន មានចក្ខុសិទ្ធិវិលទៅជួប និងព្រះព្រហ្ម ។ កាលបានជួបព្រះព្រហ្មហើយ អាត្មនហាក់ដូចជាមានពន្លឺ (Illumination,

មើលមកឃើញកំហុសគ្រប់បែបយ៉ាងនៃលោក ។

ទី៤ .– ជួនកាលព្រះសិវៈថែងបាតជាអ្នករបាំ(çiva dansant) ឬជាតាបស (Ascète) ដែលជាម្ចាស់នៃពួកយោគិន (le maître des Yogin) ឬ អ្នកធ្វើពិធីយោគ (Yoga) ។

គ/ អំពីព្រះវិស្ណុ

ព្រះវិស្ណុ មានលក្ខណៈពិសេស សម្រាប់សម្គាល់ដូចតទៅ ៖

មុខមានតែមួយគត់

– ដៃជាធម្មតាមាន ២ តែអាចផ្លាស់ប្ដូរទៅជា ៤ ក៏បាន ជា ៨ ក៏បាន (ដៃ ៨ ចាប់ផ្ដើមមានពីសតវត្សទី ៩ មក)

– ពាក់មួកកងរមូរមូល

– សម្លៀកបំពាក់ពណ៌លឿង

– មានគ្រុឌជាជំនិះ

– មានមហេសី ២ អង្គ នាមនាងលក្ស្មី ទេពធីតា ត

ណាន់ទ្រព្យសម្បត្តិ និងនាងស្រី ទេពធីតា កំណាន់

សោភ័ណភាព

– មានបុត្រមួយអង្គ ព្រះនាមកាម (Kâma)

– គេគនត័ណ្ឌ : កង់ចក្រ ដំបងធំ ផ្កាឈូក ខ្យង់ស័ង្ខ

ធ្នូ ដាវ

– មានមុខងារជាអ្នកក្សាលោក: (Dieu conservateur du Cosmos)។

ដូច្នេះ ព្រះវិស្ណុនិងព្រះសិវៈ មានសកម្មភាពដូចគ្នា ។ សង្គ្រាមមួយបានកើតឡើង រវាងទេវតាពីរអង្គនេះ ។ លោកហរិវង្សា បានរៀបរាប់យ៉ាងវែង អំពីសង្គ្រាមនេះ ដែលមានព្រះព្រហ្មជាអាជ្ញាកណ្តាល ។

សង្កេត ដោយហេតុថាព្រះវិស្ណុ មានមុខងារជាអ្នកជួយគ្រប់គ្រងលោកី: ព្រះវិស្ណុត្រូវបែងភាគជាអវតារ(incarnation de Dieu) ដើម្បីរៀបចំ ព្យាបាលម្ចាស់ឲ្យបានត្រឹមត្រូវ

(Protéger et rétablir le dharma) ។ ព្រះវិស្ណុ មានអវតារ ១០ យ៉ាង ៖

– មច្ស្យា (Matsya) ត្រីបានជួយជីវិតមនុ (Manu) ឲ្យរួចពីទឹកជំនន់ បង្កើតឡើង ដោយយក្សឈ្មោះ ហយគ្រីវៈ ។

– កូម៌ (Kurma) អណ្ដើកជួយទប់ភ្នំមន្ទរកុំឲ្យរលិច ដើម្បីបាចទឹកសមុទ្រទឹកដោះឲ្យរើង ក្នុងបំណងរកទឹកអម្រឹត ដែលវង្វេងបាត់ទៅបាតសមុទ្រ កាលទឹកជំនន់ ។

– វរាហ (Varâha) ជ្រូកព្រៃ បានសម្លាប់ ហិរណ្យាក្ស ដែលចុះចប់ផែនលោកលោកៈ ឲ្យទៅជាទឹកសមុទ្រ ។

– នរសិង្ហ (Narasimha) បានសម្លាប់ប្អូនប្រុសហិ-រណ្យយក្សឈ្មោះ ហិរណ្យកសិបុ ដែលបានសុំពរពីព្រះព្រហ្ម កុំឲ្យគេសម្លាប់ក្នុងពេលយប់ក្ដី ថ្ងៃក្ដី អាទិទេពក្ដី មនុស្សក្ដី ។ ដូច្នេះ ដើម្បីសម្លាប់

យក្សនេះស្លាប់ ព្រះវិស្ណុត្រូវបែងកាយជានរសិង្ហ ដែលមានខ្លួនជាសិង្ហ ក្បាលជាមនុស្ស ហើយសម្លាប់យក្សក្នុងពេលព្រលប់ (crépuscule) ។

- វាមន (Vâmana) មនុស្សតឿ បានបង្ក្រាបយក្សឈ្មោះ ពលិ (Bali) ដែលមានបំណងដណ្ដើកទឹកដីទាំងអស់គ្រប់គ្រង ។ ព្រះវិស្ណុ បែងកាយជាមនុស្សតឿសុំដីយក្ស ៣ ជំហាន សម្រាប់ធ្វើជម្រកដាក់មនុស្សលោក ។ យក្សពលិយល់ព្រម ព្រះវិស្ណុ ក៏ពង្រីកខ្លួនយ៉ាងធំ ឈានមួយជំហានបានផែនដីហើយនេះ ។

- បរសុរាម (Paraçurama) អវតារ កាន់ពូថៅដើម្បីរំដោះមនុស្សឲ្យចេញពីការសង្កត់សង្កិន របស់ស្ដេចមានស្ដេច កាតិវីរិយ (Kârtavirya) ជាដើម ។ បរសុរាម ផ្ដាច់បានសម្លាប់ស្ដេច ២១ ដង ។ ពូថៅរបស់បរសុរាម ជាអំណោយរបស់ព្រះសិវៈ ។

- រាម (Râma) ជាតួអង្គសំខាន់ក្នុងរឿងរាមាយណៈ

ព្រះរាម មានមុខងារសម្លាប់ក្រុងរាពណ៍ ជាយក្ស ឃោរឃៅ ដើរកំហែងគម្រាមឋានទេវលោក និងមនុស្សលោក ប៉ុន្តែក្រុងរាពណ៍បានសុំពរព្រះព្រហ្ម កុំឲ្យពួកទេវតាក្តី មនុស្សក្តី យក្សក្តី អាចសម្លាប់ខ្លួនបាន ។ ព្រះវិស្ណុយល់រឿងនេះ ក៏បានចែងការជាព្រះរាម ដែលជាមនុស្សទេវៈ (demi-dieu) ដើម្បីសម្លាប់ក្រុងរាពណ៍ ។ ទ្រង់ជាព្រះរាមជាមនុស្សអវតារ (avatar humain) ឯនាងសីតា ជាអវតារនៃនាងលក្ស្មី (Laksmî) ដែរ ។

— ក្រឹស្ន: (Krisna)

គឺជាអវតារទី ៨ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានមុខងារអប់រំមនុស្ស ឲ្យបានសះស្រេច នូវមោក្ស (délivrance) ដើម្បីផ្តាច់ខ្លួនចេញពីវដ្តសង្សារ ជាពិសេស· គឺផ្តាច់ខ្លួនចេញពី ស្តេចកំណាចម្នាក់ឈ្មោះកម្ស (Kamsa) ដែលមានអធិប្បាយខ្លះក្នុងរឿង មហាភារតៈ ។

ព្រាហ្មណ៍ នារទ បានទស្សន៍ទាយថា ស្ដេចកម្ស ត្រូវស្លាប់ដោយសារក្មួយរបស់ព្រះអង្គ ដែលត្រូវជាបុត្ររបស់នាងទេវគី (Devakî) ។ ព្រះបាទកម្ស បានសម្លាប់បុត្រទាំងអស់របស់នាងទេវគី វៀរលែងក្រឹស្ន បានគេលួចខ្លួនជាមួយនាងនន្ទ ។ ក្រោយមកក្រឹស្នបានវិលមកសម្លាប់ស្ដេចកម្សបានវិញ ។

ពួកគង្វាលគោមួយក្រុម ដែលគាំទ្រឡើងដោយក្រឹស្ន ត្រូវព្រះឥន្ទ្រ ដែលជាបរិវារព្រះឥសូរ បានសាបគាំរខ្ទះយ៉ាងច្រើន ពីលើអាកាសមក ។ ក្រឹស្នបានលើកភ្នំគោវធនៈ (Govardhana) បាំងដូចឆត្រ ដើម្បីការពារគាំរខ្ទះ ។

(សូមអានរឿងមហាភារតៈ)

- ពុទ្ធ (Bouddha)

ពួកវិស្ណុនិយម (Visnuiste) បានបញ្ចូលតួអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារទី ៩ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានមុខងារ

មកកំចាត់ការបូជាយញ្ញ បង្ហូរឈាមឥតប្រយោជន៍ ជាសំសត្វមនុស្សឲ្យបោះបង់ចោលគម្ពីរវេទ រំលាយចោលនូវរបបរស់នៅជាវណ្ណៈ (abolir le système des castes) ប៉ុន្តែ គម្ពីរជាតក បានថ្លែងថាព្រះវិស្ណុក្តី អវតារព្រះវិស្ណុក្តី ជាពិសេសគឺក្រិស្ន ស៊ុទ្ធសឹងជាមារកាចព្យាបាទ (IC n ; 1050 page 511) ។

ការបញ្ចូលអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារ នៃព្រះវិស្ណុ ជាមធ្យោបាយប្រមូលផ្តុំពុទ្ធបរិស័ទ ឲ្យមានជំនឿមកកាន់សាសនាព្រះវិស្ណុវិញ ។

– កលកិន (Kalkin)

គឺជាអវតារទី ១០ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានខ្លួនជាមនុស្ស ក្បាលជាសេះ ហើយមានមុខងារជាអ្នកកាត់សេចក្តីពួកសភាវៈអាក្រក់ ដោយការដាក់ទណ្ឌកម្ម និងឲ្យរង្វាន់ពួកសភាវៈល្អ ដើម្បីរៀបចំ យុគ

មាស (l' âge d' or) ។

សង្ខេប:-

មានគាថាតូចមួយរបស់មនុ (Manu) ថា៖

បែងជា ៖

— ព្រះសិវៈ ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈព្រាហ្មណ៍

— ព្រះវិស្ណុ ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈក្សត្រ

— ព្រះព្រហ្ម ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈវេស្ស

· ព្រះគណេស ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈ សូទ្រ

(IC n ; 994 page 483)

ឃ/ អំពីព្រះហរិហរៈ (Harihara)

មានគម្ពីរវេទខ្លះ បានចែងអំពីព្រះហរិហរៈ ដែលជា ព្រះអាទិទេព ផ្សំរវាង ព្រះវិស្ណុ និង ព្រះសិវៈ (Dieux jumelés) ។

— ចំហៀងឆ្វេង គឺព្រះហរិ ឬ ព្រះវិស្ណុ

· ចំហៀងស្តាំ គឺព្រះហរៈ ឬ ព្រះសិវៈ

គេបានរកឃើញកំណើតព្រះហរិហរៈ នៅប្រទេសឥណ្ឌា នាសតវត្សទី ១០ ។ ជំនឿព្រះហរិហរៈបានផ្សាយឥទ្ធិពលខ្លាំង នៅឥណ្ឌាភាគខាងត្បូង នាសតវត្សទី ១៤ ប៉ុន្តែគេរកឃើញបដិមាព្រះហរិហរៈនៅប្រទេសខ្មែរ តាំងពីសតវត្សទី ៦ ម្ល៉េះ (IC n: 1063 page 518) ។

ជំនឿព្រះហរិហរៈ ជាជំនឿ ដែលកើតឡើងនៅពេលដែលមានវិបត្តិរវាងសាសនាព្រះវិស្ណុ និងសាសនាព្រះសិវៈ ។ ដើម្បីដោះស្រាយ នូវការបែកបាក់គ្នា គេបានបង្រួបបង្រួមព្រះអាទិទេពទាំងពីរអង្គនេះ ជាព្រះអាទិទេពតែមួយអង្គ ។ អ្នកកាន់សាសនាព្រះវិស្ណុក្តី ព្រះសិវៈក្តី អាចគោរពបូជាព្រះហរិហរៈបានទាំងអស់ ។

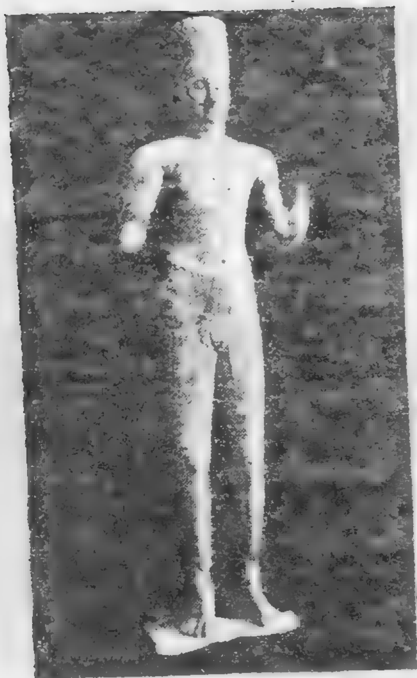

ព្រះហរិហរះ

អំពីព្រះពុទ្ធសាសនា

មុននិងសិក្សាគោលលទ្ធិសំខាន់ៗក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា យើងគួរស្គាល់តួអង្គព្រះពុទ្ធសិនៗ មានលក្ខណៈ ២ យ៉ាង សម្រាប់សម្គាល់ ៖

– ឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ (Scène de la vie du Buddha)

– កាយវិការព្រះពុទ្ធអង្គ (Geste du Buddha)

១- អំពីឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ

ទោះបីយើងពុំបានរស់នៅក្នុងសម័យពុទ្ធកាលយើងអាចស្គាល់ឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ ដោយសាររូបចម្លាក់ និងគំនូរផ្សេងៗ ដែលគេឆ្លាក់ ឬគូរលើផ្ទៃក្រណាត់ ដែលសំខាន់ៗ ដូចជា ៖

– ព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត (La naissance du Buddha)

– ការជួបប្រទះនិងហេតុទាំង៤ គឺមនុស្សចាស់ ឈឺ

ស្ទាប់ និង ព្រះសង្ឃ (Les 4 rencontres du Buddha)

- ការយាងចេញសាងព្រះផ្នួស (L' ermitage)
- ការធ្វើទុក្ករកិរិយា (Le Martyr)
- ការជួបប្រទះ និងពួកមារ (Rencontre du Buddha et Mâra)
- ការសម្រេចព្រះសម្ពោធិញ្ញាណ (Buddha illuminé)
- ការចូលបរិនិព្វាន (Le Nirvâna)

២ - កាយវិការព្រះពុទ្ធអង្គ ឬ មុទ្រ

សព្វថ្ងៃនេះ គេបានស្រាវជ្រាវរកឃើញរូបមួយ ព្រះពុទ្ធអង្គ ច្រើនថែបយ៉ាង ប្រកបដោយកាយវិការ ប្លែកៗគ្នា ៖

- ឈានមុទ្រ ឬកាយវិការសមាធិ (Geste de la méditation)
- ភូមិស្បសិមុទ្រ ឬកាយវិការយកព្រះធរណីជាសាក្សី (Geste d' attestation de la Terre)
- អភ័យមុទ្រ ឬកាយវិការគប់កុំឲ្យភ័យខ្លាចអ្វីៗដែលពុំទាន់

ពិចារណា (Geste d' absence de crainte)

- ធម្មចក្កមុទ្រ ឬកាយវិការ កំពុងធ្វើអត្ថាធិប្បាយដូចមានចែង នៅក្នុងធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ (Geste du Buddha enseignant la doctrine)

- វរមុទ្រ ឬកាយវិការអប់រំ ឲ្យមានចិត្តសប្បុរស (Geste de charité)

- វិតក្កមុទ្រ ឬ កាយវិការ កំពុងពិចារណាខុសត្រូវ (Geste d' argumentation)

សង្កេត – លក្ខណៈពិសេស នៃកាយវិការគួរកត់សម្គាល់ គឺទឹកព្រះភក្ត្រញញឹមជាដរាប ហាក់ដូចជាគេឃើញ នូវភាពចិត្តកំពុងនឹកស្មឹង ដ៏សែនជ្រៅ (le sourire éternel du Buddha ou le visage idéalisé du Buddha)

សង្ខេបពុទ្ធប្រវត្តិ —

សូមអានសង្ខេបពុទ្ធប្រវត្តិ ដែលៈបោះពុម្ពនៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ និងសៀវភៅ « ជីវិតសទ្ធិភាព » របស់ព្រះធម្មបាលៈ ទៀវជុំ ។ សេចក្តីសង្ខេប ដ៏ខ្លី ខាងក្រោមនេះ មានប្រភពមកពីឯកត្តបទ លោកកហុល ៖

– ព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត នៅក្រុងកបិលពស្តុ ក្នុងសួនលុម្ពិនី ទ្រង់មានព្រះនាមថា ព្រះសិទ្ធត្ថ ក្នុងរាជវង្សគោតម (Gotama).

– ព្រះបិតា ព្រះនាមសុទ្ធោទនៈ ព្រះមាតា ព្រះនាមមាយា សោយរាជ្យនៅឥណ្ឌាផ្នែកខាងជើងឈ្មោះ វឌ្ឍសាក្យ ឬ នេប៉ាល សព្វថ្ងៃនេះ នាសតវត្ស ទី៦ មុន គ.ស.

– បានរៀបអភិសេកជាមួយនាងពិម្ពាយសោធរា ក្នុងព្រះជន្មាយុ ១៦ វស្សា ហើយបានរស់នៅក្នុង

និរោធជាប្រសើរបំផុត

– បញ្ចនិមិត្ត បាន ធ្វើឲ្យទ្រង់យល់ដល់ការឈឺចាប់របស់សត្វលោក

– គង់ព្រះជន្មាយុ ២៩ វស្សា ហើយក្រោយពេលបានព្រះរាជបុត្រមួយអង្គ ព្រះនាមរាហុលកុមារ នោះព្រះសិទ្ធត្ថកុមារ ក៏បោះបង់ចោល រាជសម្បត្តិ ហើយទ្រង់យាងចេញទៅសាងផ្នួស ។

– ទ្រង់បានយាងទៅសិក្សា និងគ្រូជាច្រើនអង្គប៉ុន្តែពុំបានសម្រេច

– គង់ព្រះជន្មាយុ ៣៥ វស្សា នាល្ងាចមួយ ទ្រង់បានទៅសិក្សាក្រោមដើមពោធិ៍ នៅក្រុងពុទ្ធគយាសព្វថ្ងៃ ទ្រង់បានសម្រេច ព្រះសម្ពោធិញ្ញាណ ក្នុងការត្រាស់ដឹងសព្វគ្រប់ ។

– ព្រះអង្គ បានយាងទៅរកបញ្ចវគ្គិយ ៥ អង្គ ជាសាវកចាស់ៗនៅ ឥសិបតនមិគទាយវន

ក្បែរក្រុងពារាណសី

– ទ្រង់យាងប្រោសសត្វរួច ដោយមិនប្រកាន់វណ្ណៈ ព្រមទាំងប្រកាសផ្សាយការលាយវណ្ណ ទៀតផង

– ទ្រង់ចូលបរិនិព្វាន ក្នុងព្រះជន្មាយុ ៨០ វស្សា នៅក្រុងកុសិនារា ដែលសព្វថ្ងៃ ហៅឧត្តរប្រទេស (Uttar Pradesh)

សង្កេត សព្វថ្ងៃព្រះពុទ្ធសាសនាមាននៅ ៖

– សិរីលង្កា

– ភូមា

– សៀម

– ខ្មែរ

– លាវ

– យួន

– ទីប

- ចិន
- ជប៉ុន
- ម៉ុងហ្គោលី
- កូរ៉េ
- ហ្វ័រម៉ូស
- ប៉ាគីស្ថាន
- នេប៉ាល់
- ប្រទេសឥណ្ឌាផ្នែកខ្លះ

រួមទាំងអស់មានពុទ្ធសាសនិកជន ប្រហែលជាង ៥០០ លាននាក់ (ស្ថិតិឆ្នាំ១៩៦១)

អំពីពុទ្ធលទ្ធិ

ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ទស្សនៈ [illegible] គំនិត ជំនាន់របស់ព្រះពុទ្ធអង្គ បិតនៅក្នុងគម្ពីរ ព្រះ[illegible]

ព្រះត្រៃបិដកជាអ្វី ?

(សូមអានទស្សនាវដ្ដីខេមរយានកម្ពុជា ឆ្នាំ [illegible] លេខ ៧ ទំព័រ ៨១-៨២-៨៣-៨៤-៨៥-៨៦ ផង)

តទៅនេះជាអត្ថបទដកស្រង់ ៖

ព្រះត្រៃបិដក

"ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា គម្ពីរព្រះត្រៃបិដក ជាឃ្លាំងផ្ទុកព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺវចនៈនៃអង្គព្រះសម្ពុទ្ធ (Pensée du Bouddha) ដែលទ្រង់ទេសនាទូន្មានរហូត ៤៥ វស្សា ចាប់តាំងពីទ្រង់បានត្រាស់ដឹងព្រះសម្ពោធិញ្ញាណ រហូតដល់ទ្រង់បរិនិព្វាន ។ វចនៈដែលទ្រង់សម្ដែងនេះហៅថា ធម្មវិន័យ ដែលព្រះអង្គសម្ដែងបញ្ញត្ត (ធម្មោ ច វិនយោ ច

ធេសិតោ បញ្ញត្តោ) ។ ធម្មវិន័យនេះមាន ៣ ចំណែក គឺ សុត្តន្ត វិនយ អភិធម្ម ទាំង៣ចំណែកនេះព្រះថេរទាំងឡាយ បានសង្គាយនា (ផ្ទៀងផ្ទាត់) ចងក្រងៈហើយដាក់ទុកមួយក្រមៗៈហៅថា តិបិដក ឬព្រះត្រៃបិដក «កញ្ជ្រីបី» (Triple Corbeille) ។ ពាក្យថា «បិដក» នេះ បើប្រែថា «ទូ បណ្ណាល័យ» ក៏សឹងតែបានដែរ ។ បើប្រៀបធៀបមើល ឃើញថា គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនេះ មានចំនួនច្រើនជាងគម្ពីរ វេទៈច្រើនណាស់ ច្រើនជាង គម្ពីរប៊ីប ១១ដង ច្រើនជាង គម្ពីរកូរអាន ជាអនេក ។

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនេះ បរិសុទ្ធគង់នៅដូចដើមគ្រប់ប្រការ មានលក្ខណៈជាគម្ពីរសាសនាពេញបរិបូណ៌ ព្រោះមិនមែនជាវេទៈការីទេព មិនមែនជាលទ្ធិសាសនាឬពាហិរសាសនា ។ ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានភ្លាម មានការធ្វើសង្គាយនាផ្ទៀងផ្ទាត់ភ្លាម ធ្វើឲ្យបានត្រឹមត្រូវគង់វង្សបរិសុទ្ធនៅដូចដើមមិនមានការបន្ថែមបន្ថយ ឬធ្វើក្រោមជាលើ លើជា

ក្រោមទេ ហើយសមប្រើគ្រប់កាលទៀតផង ។

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកមាន ៣ចំណែកគឺ វិន័យបិដក (១៣ ភាគ) សុត្តន្តបិដក (៦៤ភាគ) និងអភិធម្មបិដក (៣៣ភាគ) គម្ពីរទាំង៣នេះមានអដ្ឋកថាដីកាយោជនាប្រកបទៀតផង ។

ក- វិន័យបិដក ជាគម្ពីរស្តីពីច្បាប់ក្រឹត្យក្រម (Discipline) ដែលអង្គព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់បញ្ញត្តទុកសម្រាប់ជាផ្លូវប្រតិបត្តិរបស់ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ។ គម្ពីរវិន័យនេះមានគុណពិស្តារណាស់ ជាកញ្ចក់ឆ្លុះមើលជីវប្រវត្តិអង្គព្រះសម្ពុទ្ធ ក្នុងកាលដែលទ្រង់គង់ព្រះជន្មនៅឡើយព្រមទាំងហេតុការណ៍ផ្សេងៗ នៅប្រទេសឥណ្ឌាសម័យព្រះអង្គ ដូចប្រវត្តិសាស្ត្រ ទំនៀមទម្លាប់ ការបនានិងវិទ្យាសាស្ត្រ ផ្សេងៗ ។ល។

វិន័យបិដកនេះមាន ៥ គម្ពីរ គឺ៖

១- អាទិកម្ម (ទោសធ្ងន់) } វិភង្គ
២- បាចិត្តិយ (ទោសស្រាល) }

៣- មហាវគ្គ (វគ្គធំ)
៤- ចុល្លវគ្គ (វគ្គតូច) } ខន្ធក
៥- បរិវារ (បទកាយរង)

១- សុត្តន្តបិដក ជាគម្ពីរស្ដីពីសូត្រ (Aphorisme) ដែលអង្គព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ទេសនា ក្នុងសម័យផ្សេងៗ មានសូត្រខ្លះព្រះអរិយសាវ័កសំដែងដូចព្រះសារីបុត្តត្ថេរ ព្រះមោគ្គល្លានត្ថេរអានន្ទត្ថេរ ។ គម្ពីរសុត្តន្ត ឬ គម្ពីរព្រះសូត្រ មាន ៥ គម្ពីរគឺ ៖

១- ទីឃនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីពិស្ដារ
២- មជ្ឈិមនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីមធ្យម
៣- ស័យុត្តនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីប្រហែលគ្នា
៤- អង្គុត្តរនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីជាក្រុមជាពួក
៥- ខុទ្ទកនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីខ្លីៗ

ដទៃពីនេះ មាននិកាយតូចៗ តទៅទៀតចំនួន ១៥ និកាយគឺ ៖

១- ខុទ្ទកបាឋ — អត្ថបទខ្លី

២- ធម្មបទ — ផ្លូវនៃសច្ចធម៌

៣- ឧទាន — គាថាធ្វើឲ្យកើតក្តីរីករាយ

៤- ឥតិវុត្តក — សូត្រដែលស្តីថា « អាចផ្លូវប្ចុះ »

៥- វិមានវត្ថុ — និទានស្តីពីវិមាននៅឋានទេវបុរី

៧- បេតវត្ថុ — និទានស្តីពីប្រេត

៨- ថេរគាថា — គាថាព្រះថេរៈទេសនា

៩- ថេរីគាថា — គាថាព្រះនាងថេរីទេសនា

១០- ជាតក — និទានជាតក

១១- និទ្ទេស — ការសំដែងពន្យល់

១២- បដិសម្ភិទា — វិជ្ជាវិភាគ

១៣- អបទាន — ជីវភាពព្រះអរហន្ត

១៤- ពុទ្ធវង្ស — ប្រវត្តិវង្សព្រះពុទ្ធ

១៥- ចរិយាបិដក — វិធីប្រតិបត្តិតាមពុទ្ធចរិយា

គ- អភិធម្មបិដក — ជាគម្ពីរស្តីពីធម៌មានគតិជ្រាលជ្រៅ

ល្អិតសុខុមបំផុត (Métaphysique) បានដល់ទស្សនវិជ្ជាព្រះសម្ពុទ្ធ ដែលមានគោលចិន្ដ្តកាត់ ជាអត្ថបទផ្សេងពីសុត្តន្តបិដក ដែលមានតែអត្ថបទមានគោលបកក់ា គឺសុត្តន្តបិដកជាវោហារទេសនា (Parole Conventionnelle) ឯអភិធម្មបិដកជាបរមត្ថទេសនា (Parole définitive) ស្ដីពីចិត្ត (Conscience) ចេតសិក (Mental concomitant) រូប (Matière) និព្វាន អភិធម្មបិដកនេះព្រះសម្ពុទ្ធទេសនាទុកថា សត្វទាំងអស់ជា « បុគ្គល » ដោយការវែកញែកយ៉ាងល្អិតសុខុមពាលីត វែកលែងកើត ហើយវែកវែលកធម៌ដោយបរិយាយហ្វក់បត់បំផុត ។

គម្ពីរនេះមានទាំងអស់ ៧ គម្ពីរ គឺ៖

១– ធម្មសង្គណី ការរាប់រៀបធម៌

២– វិភង្គ ការវែកញែកធម៌

៣– កថាវត្ថុ បំណុចធម៌ដែលមានសេចក្ដីផ្ទុយគ្នា

៤– បុគ្គលបញ្ញត្តិ បញ្ញត្តិថា « បុគ្គល »

៥- ធាតុកថា ការចែកញែកធាតុ

៦- យមកៈ ធម៌គូៗគ្នា

៧- បដ្ឋាន ធម៌ជាបច្ច័យនាំកើតគ្នា

បិដកទាំងបីនេះឈ្មោះថា តិបិដក ឬ ត្រៃបិដក ។ ប្រទេសកម្ពុជាយើងបោះពុម្ពជាសៀវភៅភាសាខ្មែរមានចំនួន ១១០ សៀវភៅ ជាចំនួនដែលលើសគម្ពីរសាសនា ហើយប្រៀបធៀបទៅគម្ពីរសាសនាឯទៀតក្នុងលោក ។

អំពីសង្គាយនា

សង្គាយនាទីមួយ.- ដើម្បីឱ្យបរិសុទ្ធគង់នៅដូចដើម ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានភ្លាមព្រះមហាថេរទាំងឡាយបានការធ្វើសង្គាយនាព្រះពុទ្ធវចនៈភ្លាម ដោយហេតុថាសុភទ្ទភិក្ខុធ្វើឱ្យខូចការប្រៀបយកពុទ្ធសាសនា ។ ព្រះអរហន្តជាសង្គីតិកាចារ្យ ៥០០ អង្គ មានព្រះមហាកស្សបត្ថេរជាប្រធាន ហើយជាអ្នកសួរ ដើម្បីឲ្យសួរវិន័យព្រះឧបាលិត្ថេរជាអ្នកឆ្លើយ តមកសួរធម៌ព្រះអានន្ទត្ថេរឆ្លើយ សុត្តន្ត

និង អកិច្ច ។ កាលនោះមិនភាន់មានហេតុផលលាយ លក្ខណ៍អក្សរទេ ស្រះ ព្យញ្ជនៈ សំយោគ ឃើញថាត្រឹមត្រូវហើយ ព្រះអរហន្តទាំង ៥០០ អង្គ ស្វាធ្យាយ គឺ សូត្រព្រមគ្នាគ្រប់ ទាំង ៥០០ អង្គ ចងចាំតែមាត់ស្មាត់ ។ ការចងចាំតែមាត់ នេះទៅបានបាឋៈ លោកហៅថា មុខបាឋ ។ ធ្វើដូច្នេះហៅថា សង្គាយនា ។ សង្គាយនានេះធ្វើអស់ថិរវេលា ៧ ខែ ទើប ចប់ស្រេច ។

សង្គាយនានេះឈ្មោះបឋមសង្គាយនា ធ្វើក្រោយពុទ្ធ បរិនិព្វានបាន ៣ ខែ គឺពុទ្ធសករាជខ្ទង់ទៅបានប្រ-មាណ ៣ ខែ មុនគ្រិស្តសករាជ ៥៤៦ ឆ្នាំ ធ្វើនៅក្នុងក្រុង រាជគ្រឹះ លើភ្នំវេភារៈ ត្រង់កន្លែងមួយស្គាល់ឈ្មោះសត្តបណ្ណ គុហា ក្រោមការឧបត្ថម្ភព្រះបាទអជាតសត្រូវ ដែលខេត្តនេះ សព្វថ្ងៃហៅ វេត្តិហារ ប្រទេសឥណ្ឌា ។

សង្គាយនាទីពីរ.— កាលវេលាកន្លងទៅបាន ១០០ ឆ្នាំ មានការកើតប្រព្រឹត្តកន្លងពុទ្ធបញ្ញត្តិ ជាហេតុនាំ

ឲ្យសៅហ្មងដល់សង្ឃក្នុងពុទ្ធសាសនា ។ ពួកវជ្ជីបុត្ត គឺភិក្ខុជាបុត្រនៃត្រកូលនៅអ្នកដែនវជ្ជី ប្រព្រឹត្តខុសសិក្ខាបទ ១០ ប្រការ ៈ លោកហៅថាវត្ថុ ១០ ប្រការ ៈ នេះជាដើមហេតុនាំឲ្យកើតការសង្គាយនាៈលើកទីពីរឡើង ។ ព្រះយសត្ថេរ (កាកណ្ឌបុត្ត) ប្រកាសការប្រព្រឹត្តខុសវិន័យនេះឲ្យព្រះសង្ឃជ្រាបទូទៅ ។

សង្គាយនាៈនេះធ្វើឡើងនៅក្រោមអធិបតីភាពព្រះសព្វកាមិត្ថេរ ព្រះរេវតៈត្ថេរ សហជាតិជាអ្នកសួរ ព្រះសព្វកាមិត្ថេរ ជាអ្នកឆ្លើយ ព្រះសង្គីតិកាចារ្យជាព្រះអរហន្ត សុទ្ធសឹងជាតិបិដកធរចំនួន ៧០០ អង្គ ធ្វើនៅវត្តវាលុការាម ក្រុងវេសាលីដែនវជ្ជី ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភ ព្រះបាទកាលាសោកជាព្រះរាជានៅក្រុងបាដលិបុត្ត (បត្ត) ប្រទេសឥណ្ឌា ពុទ្ធសករាជកន្លងទៅបានចំនួន ១០០ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជ ៣៧៧ ឆ្នាំ ។ ព្រះសង្ឃនៅចងចាំព្រះពុទ្ធវចនៈ ដោយមុខបាឋដដែល ៗ តាមប្រពៃណីតមកនិយាយថា សង្គាយ

ការនេះឈ្មោះទុតិយសង្គាយនា ធ្វើអស់ថិរវេលា ៨ ខែទើបចប់ស្រេច ។

សង្គាយនាទីបី .— កាលវេលាកន្លងទៅបានប្រមាណ ២១៨ ឆ្នាំ ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានមានព្រះមហាក្សត្រមួយព្រះអង្គ ។ កាលនោះមានការប្រឡូកប្រល់ឡើងក្នុងធម៌វិន័យព្រះពុទ្ធសាសនា ។ មានអត្ត-បទខ្លះនិយាយថា ពួកអ្នកកាន់បង្គំព្រាហ្មណ៍ចូលមកបួសបន្លំជាភិក្ខុក្នុងមណ្ឌលពុទ្ធសាសនា ដោយអាស្រ័យការបរិ-បូណ៌លាភសក្ការៈ ដែលកើតមានឡើងក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ហើយពោលពាក្យអធម្មវាទីបំរុងចិត្តស់ធ្វើឲ្យបរិសុទ្ធិធម្មវិន័យឲ្យកើតទៅជាសម្ពមម្រាំង (Mélanges) សេចក្ដីខាងលើនេះ មានន័យចក្ដីពិតច្រើនណាស់ ព្រោះជាហេតុការណ៍នេះ ជាបុព្វហេតុនាំឲ្យលទ្ធិសាសនាព្រាហ្មណ៍ក្លាយទៅជាលទ្ធិសាសនាហិណ្ឌូមួយគ្រឡប់ទៀត ព្រមទាំងជាបុព្វហេតុឲ្យពុទ្ធសាសនា ចែកជានិកាយ

ហើយសាបសូន្យពេញពីផែនដីឥណ្ឌា ។ ក្នុងកាលនោះឯង ពុទ្ធសាសនាបែកចេញទៅជាថេរវាទ ឬនិកាយហីនយាន និងអាចរិយវាទ ឬ មហាសង្ឃិកទៅ កើតក្រុមពុទ្ធសាសនាលទ្ធិមហាយាន មាននិកាយរាប់មិនអស់ ។

សង្គាយនាគ្រានេះហៅថា តតិយសង្គាយនា ទុកជាមហាសង្គាយនាគឺល្អណាស់ ព្រោះជាសង្គាយនាដើម្បីក្សាក្តីបរិសុទ្ធិធម្មវិន័យឲ្យគង់នៅតាមដើម ព្រះមហាមោគ្គលិបុត្តតិស្ស ដែលប្រោសព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ឲ្យចូលសាសន៍ពុទ្ធវត្ត ជាអធិបតីក្នុងការសង្គាយនា មានព្រះអរហន្តជាសង្គីតិការប្រមាណ ១០០០ អង្គ ចូលប្រជុំ នៅក្នុងអសោការាម ក្រុងបាដលិបុត្រដែលឥឡូវនេះ ធ្វើអស់រយៈវេលា ៩ ខែ ទើបចប់ស្រេចក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ។ សង្គាយនានេះ ក្នុងកាលប្រវត្តិវិទូមិនឃើញប្រាប់កាលបរិច្ឆេទ ប្រាប់តែកាលបរិច្ឆេទ ព្រះបាទធម្មាសោកឡើងសោយរាជ្យ ព្រះសង្ឃនៅចាំព្រះពុទ្ធវចនៈ

ដោយមុខបាបផងដែលទៀត ។ ក្នុងសង្គាយនាទីបីនេះ ទើបមានការបញ្ជូនសមណទូត ទៅប្រកាសពុទ្ធសាសនាឲ្យផុតចេញពីព្រំប្រទល់ប្រទេសឥណ្ឌា ។

នៅជម្ពូទ្វីប ប្រទេសឥណ្ឌា មានសង្គាយនាទីបួនមួយទៀត ធ្វើនៅដែនកស្មីរ ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភនៃព្រះបាទកនិស្កៈ ។

សង្គាយណាធំបួន .— សង្គាយនាទីបីធ្វើស្រេចហើយ សង្ឃសុំនិមន្តព្រះមហិន្ទត្ថេរជាព្រះរាជបុត្រព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ជាសមណទូតទៅប្រកាសពុទ្ធសាសនានៅលង្កាទ្វីប ។ និមន្តទៅដល់ ព្រះមហិន្ទត្ថេរបានប្រោសព្រះបាទទេវានម្បិយតិស្ស ជាព្រះមហាក្សត្រកោះលង្កាព្រមទាំងប្រជាជននៅកោះ ឲ្យចូលកាន់សាសនពុទ្ធ-រតន៍ ។

ដើម្បីប្រតិស្ឋានពុទ្ធសាសនា ព្រះបាទទេវានម្បិយ-តិស្សក្រាបបង្គំទូលព្រះមហិន្ទត្ថេរ សូមធ្វើសង្គាយនាធម

វិន័យ ៗ សង្គាយនានេះមិនមានហេតុជាក្តីសៅហ្មងកើតឡើងក្នុងពុទ្ធសាសនាទេ ធ្វើដើម្បីប្រតិស្ឋានពុទ្ធសាសនានៅកោះលង្កា ៗ មុនធ្វើការសង្គាយនា ព្រះបាទទេវានម្បិយតិស្ស បញ្ជូនទូតឱ្យចូលទៅក្រាបបង្គំគាល់ ព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជនៅជម្ពូទ្វីប (ប្រទេសឥណ្ឌា) សូមនិមន្តព្រះនាងសង្ឃមិត្តាថេរី ជាព្រះរាជបុត្រីព្រះអង្គ ព្រមទាំងសាខាព្រះមហាពោធិព្រឹក្សទៅកាន់កោះលង្កាផង ត្បិតព្រះនាងអនុឡាទេវីជាព្រះអនុជថ្លៃ សព្វព្រះទ័យបព្វជ្ជាជាភិក្ខុនី។ កាលបើព្រះនាងសង្ឃមិត្តាថេរីនិមន្តដល់កោះលង្កាព្រមទាំងព្រះមហាពោធិព្រឹក្សហើយ សង្គាយនានេះចាប់ផ្តើមធ្វើឡើង ៗ

កាលនោះ ព្រះសង្ឃលង្កាបានសូត្រព្រះពុទ្ធវចនៈចេះចាំស្ទាត់ច្រើនអង្គ បានរួមចូលធ្វើជាសង្គីតិកាចារ្យនៅវត្តថូបារាម ក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ ធ្វើអស់រយៈវេលាចំនួន ១០ ខែ ទើបចប់ស្រេចក្នុងពុទ្ធសករាជ ២៣៦ (មុនគ្រិស្តសករាជ

២៤១ ឆ្នាំ) ។ សង្គាយនានេះទុកជាចតុត្ថសង្គាយនា ។ សង្គាយនាកប់តីវ៉ារួននេះគឺ៧ នៅប្រទេសណាមិនមាន កាលប្រវត្តិព្រោះភេមការ មាននៅតែនៅក្នុងកាលប្រវត្តិការ លង្កាគឺគម្ពីរមហាវង្សនិងទីបវង្ស ។

សង្គាយនាជាដ៏ប្រាំ , ក្នុងកាលប្រវត្តិនៅកោះលង្កា មានសេចក្តីថា ព្រះបាទវដ្ដគាមិនីអភ័យ ព្រះមហាក្សត្រៈការលង្កាទ្រង់កសាងវត្តមួយ នៅក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ ហើយឱ្យឈ្មោះថា «អភយគិរីវិហារ» ប្រគេនមហាថេរព្រះនាមតិស្ស[1] ។ ព្រះមហាថេរអង្គនេះកាន់តាមលទ្ធិវជ្ជីបុត្តភិក្ខុឃ្លាតពីធម៌វិន័យ ជាហេតុនាំឲ្យមានទំនាស់ដល់ព្រះសង្ឃ

---

១. ព្រះមហាថេរតិស្សអង្គនេះ មាននាមបញ្ញត្តិមួយទៀតថា ពហុបិយ: ជាអ្នកតែងគម្ពីរមួយឈ្មោះថា វិមុត្តិមគ្គ ជាគម្ពីរប្រណាំងនឹងគម្ពីរ វិសុទ្ធិមគ្គ ជាស្នាដៃព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ ព្រឹត្តិការណ៍បែបនេះកើតមាននៅឧបទ្វីបអាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះដែរ គឺគម្ពីរសារត្ថសង្គហៈ ជាស្នាដៃព្រះនន្ទាចារ្យ ប្រណាំងនឹងគម្ពីរទីបនីអដ្ឋកថាមង្គលសូត្រ ជាស្នាដៃព្រះសុមង្គលាចារ្យ ។

នៅវត្តមហាវិហារ ។ គឺការមិនចុះសម្រុងគ្នានេះហើយ ដែលជាហេតុនាំឲ្យកើតសង្គាយនាទី៤ឡើង ជាការសង្គាយនាសំខាន់នាំឲ្យចារឹកព្រះពុទ្ធវចនៈឡើងកាន់ស្លឹករឹត ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមុនដំបូងបង្អស់ ក្នុងប្រវត្តិពុទ្ធសា-សនា ។

សង្គាយនានេះទុកជាបញ្ចមសង្គាយនា សង្គាយនា-ចារឹកពុទ្ធវចនៈជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នៅវត្តមហាវិហារ ព្រះពុទ្ធត្ថេរជាប្រធាន ជាអ្នកសួរ ព្រះតិស្សត្ថេរជាអ្នកឆ្លើយ ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភព្រះបាទវដ្តគាមិនីអភ័យ ព្រះមហាក្សត្រកោះលង្កា ធ្វើអស់ថិរវេលាមួយឆ្នាំចប់ស្រេចក្នុងពុទ្ធសករាជ ៥២០ (មុនគ្រិស្តសករាជ ២៤ ឆ្នាំ) ។

ចំណេរកាលតមក មានការសង្គាយនាភាយរងបន្តមក ទៀតនៅកោះលង្កា នៅប្រទេសភូមា នៅប្រទេសសៀមៗ

ពុទ្ធលទ្ធិមានគោលសំខាន់ៗ ដូចតទៅ ៖

គោលទី១.–

ពុទ្ធលទ្ធិនាំទៅរកសុខៈ

- ដឹកនាំមនុស្សឲ្យចំសាងអំពើល្អ ចៀសវាងអំពើអាក្រក់
- លើកយកទស្សនៈ វិបាកនិយម (le Déterminisme) មក

បង្ហាញភ្ជាប់ហេតុ និងផល (loi de la causalité)

លើកយកវិបាកកម្មផលមកបង្ហាញ (la fatalité)

ដែលមនុស្សត្រូវទទួលដោយចៀសពុំរួច

បើជឿថាមានកម្មផល គឺជឿថាមនុស្សស្លាប់ ... កើតវិញ

- លើកយកទ្រឹស្តី ទុក្ខ បង្ហាញឲ្យមនុស្សចៀសវាងជួប

មានចែងក្នុងគម្ពីរ ចតុរារិយសច្ចៈ (les 4 nobles vérités) ៖

- ទុក្ខ Dukkha
- សមុទយ Sámudaya
- និរោធ Nirodha
- មគ្គ Magga

១- ទុក្ខ ៖ គឺៗ ដែលនាំឲ្យខ្លួនយើង ឬអ្នកដទៃជួបប្រទះ

ការពិបាកតាមផ្លូវកាយ វាចា ចិត្ត និងសម្ភារៈ ។

ទុក្ខមានប្រចាំរូបកាយមនុស្សជាការពិត...

២- សមុទយ ឬហេតុនៃទុក្ខមកពី ៖

តណ្ហា
- ភោសៈ (កំហឹង)
- មោហៈ (ការវង្វេងដោយ...)
- លោភៈ (ការចង់បានហួសហេតុ)
- រាគៈ (កាម)

តណ្ហាមានប្រភពមកពី បញ្ចក្ខន្ធ ឬខន្ធ៥ (les cinq agrégats) ៖

ខន្ធទី១ : រូប (la Matière)

រូបមានដើមកំណើតមកពីមហាភូតទាំង ៤ ៖

មហាភូត
- ដី (solidité)
- ទឹក (fluidité)
- ភ្លើង (chaleur)
- ខ្យល់ (mouvement)

ខន្ធទី២ - វេទនា (les sensations)

វេទនា	ចិត្តរំភើប (émotion) - ចិត្តរំជួល (sentiment) ចិត្តដំខក (passion)

វេទនា មានកំណើតមកពី ផស្សៈ (contact) រវាងឥន្ទ្រិយ (les sens) និងលោកខាងក្រៅ (le monde extérieur) ។ ចំណាក់ទំនងរវាងឥន្ទ្រិយ និងលោកខាងក្រៅ មានឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយារម្មណ៍ ៖

ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍	ភ្នែក	→	រូបារម្មណ៍
	ច្រមុះ	→	គន្ធារម្មណ៍
	- អណ្តាត	→	រសារម្មណ៍
	- ត្រចៀក	→	សទ្ទារម្មណ៍
	កាយ	→	កាយារម្មណ៍
	- ចិត្ត	→	ចិន្តារម្មណ៍ ឬ មនោរម្មណ៍

ខន្ធទី ៣ ៖ សញ្ញា (les perceptions)

សញ្ញាកើតឡើងដោយការស្គាល់ យល់ឃើញ ជីវ

ពុ. ឬ ការទទួលនូវអារម្មណ៍ពីលោកខាងក្រៅតាមរយៈនៃ

ឥន្ទ្រីយទាំង ៦ ។

ខន្ធទី ៤.- សង្ខារ (les formations mentales)

សង្ខារ គឺអំពើល្អក្តី អាក្រក់ក្តីដែលយើងបានកសាង ។

សង្ខារមានប្រភពមកពីកម្ម (Kamma) ។ កម្មកើតមកអំពី ៖

- ចេតនា (volition)
- ឆន្ទៈ (volonté)
- មនសិការ (attention)
- អធិមោក្ខ (détermination)
- សទ្ធា (confiance)
- សមាធិ (concentration)
- បញ្ញា (sagesse)
- រាគៈ (désir)
- អវិជ្ជា (ignorance)

– មានះ (vanité)

– សក្កាយទិដ្ឋិ (idée de la soi)

ខន្ធទី៥.– វិញ្ញាណ (la conscience)

វិញ្ញាណជាសមត្ថភាពដែលធ្វើឲ្យយើងស្គាល់យល់ លោកខាងក្រៅ និងខ្លួនយើង ។

៣/ និរោធ ឬ ការរំលត់ទុក្ខ

គឺការកំចាត់បំបាត់ចោលនូវទោសៈ មោហៈ លោភៈ រាគៈ ដែលជាចំណងក្នុងវដ្ដសង្សារ ។

៤/ មគ្គ ឬ ផ្លូវទៅកាន់ការរំលត់ទុក្ខ មានអង្គ ៨ ៖

– សម្មាទិដ្ឋិ : យល់ឃើញក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាសង្កប្បៈ : ពិចារណាក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាវាចា : និយាយក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាកម្មន្តៈ : ធ្វើការក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាអាជីវៈ : រកស៊ីក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាវាយាមៈ : ព្យាយាមក្នុងផ្លូវត្រូវ

- សម្មាសតិ : ភ្ជាប់រលឹកក្នុងផ្លូវត្រូវ
- សម្មាសមាធិ : តម្កល់ចិត្តក្នុងផ្លូវត្រូវ

កាលណាគេដើរនូវសម្រេចមគ្គហើយ គេអាចធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅកាន់និព្វានដែលនាំរស់ជានិរន្តរសុខ ។ ហេតុបើពុំបានសម្រេចនិព្វានក្ដី ការធ្វើដំណើរតាមមាគ៌ាផ្លូវនៃនិព្វានក៏បានសុខដែរ ។

និព្វានមាន ២ យ៉ាង ៖

- សឧបាទិសេសនិព្វាន ឬ និព្វានរស់
  អនុបាទិសេសនិព្វាន ឬ និព្វានស្លាប់

តើទ្រឹស្ដីព្រះពុទ្ធសាសនា អាចឲ្យមនុស្សរកបានសុខឃើញទេ បើមនុស្សសព្វថ្ងៃពុំចង់ទៅនិព្វានផងនោះ ?

ការអប់រំដឹកនាំមនុស្ស ឲ្យទៅនិព្វានហាក់ដូចជាចុះទាញបន្ថយមនុស្ស ជាសេចក្ដីថា បើសន្ដិមមនុស្សមានច្រើនឡើង ត្រូវបណ្ដាលនាំគ្នាទៅនិព្វាននោះការទុក សាងតាមមាគ៌ាផ្លូវនៃនិព្វាន កុំទៅដល់សន្ដិមមនុស្ស ។

ការស្រិយហេតុនេះហើយ បានជាក្រោយមកមានការគះគិតលទ្ធិមហាយាន និងទស្សនៈដទៃទៀតយ៉ាងច្រើន ប្រឆាំងនឹងទ្រឹស្តីនិព្វាន ។

គោលទី ២

ពុទ្ធលទ្ធិអំពីអនត្តៈ

LA DOCTRINE DU NON-SOI

អនត្ត < អ + អត្ត

អត្ត ជាអ្វី ?

អត្ត គឺ ខ្លួនអញ ឬ ព្រលឹង ដែលភាសាសំស្ក្រឹត ហៅថា អាត្មន (Âtman) ឬសភាពខ្លឹមសារមិនប្រែប្រួល នៅក្នុងខ្លួនមនុស្ស សភាពឋិតថេរជានិច្ច សភាពជាសារជាតិពិតដាច់ខាត នៅខាងក្រោយលោក ប្រកបដោយធាតុផ្លាស់ប្រែប្រួល (C'est ce qu'il existe dans l'homme une entité permanente, éternelle et absolue qui est une substance immuable derrière le monde phénoménal changeant.)

សាសនាហិណ្ឌូក្នុងវេទថា អត្ត ឬ អាត្មន ជាការ

បង្កើតរបស់អាទិទេព ។ កាលបើបុគ្គលស្លាប់ទៅ អាត្មន៍បានចាកចេញពីរាងកាយរបស់បុគ្គល វិលទៅជួបអាទិទេពដែលជាអ្នកបង្កើតខ្លួន ឬ ព្រាហ្មន៍ (Brahman) ។ ការរួមដ៏បានសម្រេច ឬ ការចុះចូល អាស្រ័យនៅលើ ព្រហ្មន៍ ដូច្នេះអំពើល្អក្តី អាក្រក់ក្តី ឬ កម្ម (Kamma) ដែលអាត្មន៍បានធ្វើក៏ត្រូវស្របតាមបំណងអាទិទេពដែរ ។ ទស្សនៈបែបនេះមានឈ្មោះ សក្កាយទិដ្ឋិ (Idée de soi) ។

ព្រះពុទ្ធសាសនាពុំទទួលថាមានអាត្មន៍ដែលជាសកា-រៈទិម្ម ហើយមានតម្លៃពុំប្រសើរនោះទេ ។ នេះជាមធ្យោបាយរបស់សាសនាខ្លះ ដើម្បីទាក់ទាញមនុស្សឲ្យជឿថាមានអាទិទេព ព្រោះអាទិទេពជាអ្នកបង្កើតអាត្មន៍មក ។ ដំឡើង

មានអាត្មន៍ជាបុព្វហេតុនៃសេចក្តីលោភ ការគិតប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន សេចក្តីត្រូវការពុំចេះចប់ ការគណិតអាស្រូ ការគុំគួន ការធ្វេសប្រហែស អំណួត និងអំពើពុករលួយដទៃទៀតយ៉ាងច្រើនកប់មិនអស់ ដែលជាប្រភពធ្វើឲ្យ

ពិភពលោកមានកន្លែងពីរ អស់ផ្ដាល់ខ្លួន ហេតុដល់ទុ-ងអស់រពន់ជាតិសាសន៍ៗ នេះហើយជាដើមហេតុនៃសង្គ្រាម ពិភពលោក បើគេដេញពោលឲ្យផែនឆ្ងាយទៅទៀត ។

ដើម្បីការពារគាត់នរបស់ខ្លួន មនុស្សត្រូវបង្កើតគា-រមកជាមធ្យោបាយបង្ក្រាបជនក្រីក្រ ជនត្រូវគេសង្កត់សង្កិនកុំឲ្យបះបោរឡើង ។ គាត់នរបស់អ្នកក្រីក្រនៅជាគា-ត់នរបស់អ្នកក្រីក្រដដែល រីឯគាត់នរបស់អ្នកមាននៅជាគាត់នរបស់អ្នកមានដដែល ។

ព្រះពុទ្ធអង្គពុំព្រមទទួលថា មានគាត់នៈដោយបេកការៈធ្វើជាកម្មវត្ថុនៃពិចារណា ។ ធម្មជាតិទាំងឡាយក្នុងការៈតែងតែប្រែប្រួល ។ ដូច្នេះអ្វីៗ ទាំងអស់ក្នុងធម្មជាតិត្រូវតែប្រែប្រួលដែរ ។ នេះជាធម្មតាពក្លាប់ហេតុទៅទីផល (Loi de la causalité) ។ ព្រះពុទ្ធអង្គយល់ថា នេះជាទ្រឹស្ដីជ្រៅណាស់ ជនអវិជ្ជាពុំអាចក្រេបយកការពិតបានទេ ។ ព្រះអង្គបានធៀបប្រៀបមនុស្សលោកទៅ នឹងផ្កាឈូកនៅ

សន្និដ្ឋាន ៖

- បង្គំ.មករី ខ្ញុំកលវត្ថុសង្ស្រ [illegible] ត្រូ : ទាំងឡាយ
ណាដែលត្រូវបែបយ៉ាងដូចជា [illegible] ប: មោះ
ភក់ [illegible] ប្រ [illegible] ឡើងទៅលើរបស់គ្រូវត្ត
សង្ឃផងដែរ ។

ផ្កាឈូកពិចក្នុងភក់ ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលត្រូវ តណ្ហា
សង្កត់រើខ្លួនពុំរួច ។ [illegible] បុគ្គលនេះពុំអាច
ទទួលការអប់រំរបស់ព្រះអង្គបាន ។

ផ្កាឈូកនៅក្រោមផ្ទៃទឹក ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលត្រូវ
ទទួលការសង្កត់សង្កិនពីតណ្ហាដែរ តែអាចរើខ្លួនរួច ។
បុគ្គលជំពូកនេះ អាចទទួលការអប់រំពីព្រះអង្គបាន
ប៉ុន្តែត្រូវមានពេលវេលាយូរបន្តិច ។

ផ្កាឈូកនៅលើផ្ទៃទឹក ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលដែល
អាចទទួលការអប់រំបានយ៉ាងងាយ ព្រោះពុំមានរួល
ការរឹតត្បិតពីតណ្ហានៅឡើយ ។

ពុទ្ធលទ្ធិគំពីអនត្ត មានអធិប្បាយយ៉ាងវែងក្នុងទ្រឹស្តីបដិច្ច-

សមុប្បាទ (la Production conditionnée) ។

បដិច្ចសមុប្បាទ ជាអ្វី ?

គឺជាទ្រឹស្តីស្តែងកេតការពិត ដោយការពិចារណាភ្ជាប់

ហេតុទៅនឹងផល

១ — បើនេះមាន នោះក៏ត្រូវមានដែរ

បើនេះគ្មាន នោះក៏គ្មានដែរ

បើនេះស្លាប់ នោះក៏ត្រូវស្លាប់

តាមទ្រឹស្តីនេះ កំណើតការវត្តនៃលោកៈ ត្រូវមាន

លក្ខខណ្ឌ ទំនាក់ទំនង នឹង ការប្រស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅ

មក ដូចជាខ្សែឬស ពុំមែនដូចជាប្រាក់ខេ ។ ពុំ

មាននរណាម្នាក់ ជាអ្នកបង្កើតតែម្នាក់ឯង ឬជាហេតុដំ

ដាច់គេបង្កើតផលនោះឡើយ (Aucune cause première

n' est acceptée par le Buddhisme.)

ទ្រឹស្តី បដិច្ចសមុប្បាទ មានវែងជាគន្លា ១២ យ៉ាង :

១ - អវិជ្ជា ធ្វើឲ្យកើតមានសង្ខារ (formations Karmiques)

២ - កម្ម ធ្វើឲ្យកើតមានវិញ្ញាណ (conscience)

៣ - វិញ្ញាណ ធ្វើឲ្យកើតមានធាតុភូតនាមរូប

(phénomènes mentaux et physiques)

៤ - ធាតុភូតនាមរូប ធ្វើឲ្យកើតមាន ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍

ទាំង ៦ (les 6 facultés des sens)

៥ - ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍ទាំង៦ ធ្វើឲ្យកើតមានផស្សៈ

(contact sensoriel et mental)

៦ - ផស្សៈ ធ្វើឲ្យកើតមានវេទនា (sensation)

៧ - វេទនា ធ្វើឲ្យកើតមានចំណង់ (désir)

៨ - ចំណង់ ធ្វើឲ្យកើតមានឧបាទាន (la saisie)

៩ - ឧបាទាន ធ្វើឲ្យកើតមានភព

(le processus du devenir)

១០ - ភព ធ្វើឲ្យកើតមានជាតិ (naissance)

១១ ជាតិ ធ្វើឲ្យកើតមានជរាមរណៈ (១២)

(la décrépitude et la mort)

តាមទ្រឹស្ដីនេះ ជីវិតរបស់សត្វលោកត្រូវតែកើតមានឡើង ហើយវិលវល់ចុះឡើង ៗ ក្នុងវដ្ដសង្សារ ដែលមាន អវិជ្ជា ជាប្រភព ។

(សូមរង់ចាំអានភាគទី ២ ដែលមានការអធិប្បាយបន្តទៅទៀតយ៉ាងពិស្ដារ)

ថ្ងៃ១ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧០

អ្នកនិពន្ធ

វប្បធម៌ និង អរិយធម៌ខ្មែរ
ភាគទី ១
បោះពុម្ពចំនួន ២០០០ ច្បាប់
តម្កល់ទុកតាមលេខ ៩៣៨
ចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ កញ្ញា ១៩៧០

តម្លៃ ៖ ៤៥ រៀល